Dílna nezávislé publicistiky SIGNUM

Dita Valachová/Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2025

DÍLNA NEZÁVISLÉ PUBLICISTIKY SIGNUM
SIGNUM INDEPENDENT JOURNALISM WORKSHOP

Dita Valachová

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Obor: Tvůrčí fotografie

Opava 2025

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Josef Moucha

Oponent: MgA. Mgr. Ondřej Durczak, Ph.D.

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2024/2025

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Dita Valachová

UČO: 61596

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: Dílna nezávislé publicistiky SIGNUM

Téma práce anglicky: SIGNUM Independent Journalism Workshop

Zadání: Bakalářská práce se zabývá šesticí fotografů, kteří po roce 1989 založili skupinu Signum. Dohromady se dali při výstavách fotografií Sametové revoluce. Zabývali se kolektivními, ale též individuálními projekty. Práce přibližuje rovněž výstavy, na nichž se objevily jejich fotografie, a další vývoj tvorby. Součástí obsahu jsou výpovědi členů, dokládající plány agentury Signum. Za ukázky činnosti slouží příkladné reprodukce. Při získávání informací jsem pracovala s dokumentárním filmem České televize z roku 1994 (tvůrčí skupina Josefa Platze, režie Josef Harvan), jejž coby kameraman natáčel člen Signa – Jan Vaniš. Jakožto zdroje informací o vzniku a vývoji umělecké skupiny jsem využila i osobních kontaktů s jednotlivými členy.

Literatura:

BIRGUS, Vladimír, MLČOCH, Jan. Česká fotografie 20. století. Praha: Kant, 2010. ISBN 978-80-7437-027-4.
BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-0535-9.
BIRGUS, Vladimír, VOJTĚCHOVSKÝ, Miroslav. Česká fotografie 90. let. Praha: Kant, 1998. ISBN 80-86217-00-0.
JASANSKÁ, Lenka, JASANSKÝ, Lukáš, VANČÁT, Pavel (eds.). Pavel Jasanský 1938–2021. Praha: Archiv výtvarného umění, Galerie hlavního města Prahy, 2024. ISBN 978-80-909168-0-7 (Archiv výtvarného umění), ISBN 978-80-7010-207-7 (Galerie hlavního města Prahy).
KOLEKTIV autorů. Encyklopedie českých a slovenských fotografů. Praha: ASCO 1993. ISBN 80-7046-018-0.
MOUCHA, Josef, MUSILOVÁ Helena (ed.). Fotogenie identity. Paměť české fotografie. Praha: Kant, 2006. ISBN 80-86970-12-4.

Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha

Datum zadání práce: 3. 6. 2025

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

. . . . . .
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Skupina Signum několik let nepopiratelně patřila na českou fotografickou scénu. Na svém kontě měla úspěšné projekty. Práce byly v průběhu minulých let vystaveny v prestižních galeriích. Přesto se jejich práci dosud nikdo systematicky nevěnoval. To je také jeden z hlavních důvodů, proč jsem si toto téma vybrala jako teoretickou bakalářskou práci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Radek Bajgar, Josef Ptáček, Jan Vaniš, Dana Kyndrová, židovské hřbitovy, člověk a zvíře, fotografická agentura, fotografie, dílna nezávislé publicistiky

ABSTRACT

The Signum group has firmly established itself as a significant presence in the Czech photographic scene over the past several years, launching impactful projects that have garnered attention in prestigious galleries. Despite their notable contributions, their work has not received the systematic recognition it deserves. This oversight is one of the primary reasons I chose to focus my theoretical bachelor thesis on this topic.

KEY WORDS

Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Radek Bajgar, Josef Ptáček, Jan Vaniš, Dana Kyndrová, Jewish cemeteries, human and animal, photographic agency, photography, independent journalism workshop

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila informace a citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech, a informace mi sdělené při rozhovorech s Josefem Ptáčkem, Radkem Bajgarem, Danou Kyndrovou, Jaroslavem Kučerou, Janem Vanišem.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Josefu Ptáčkovi, Jaroslavu Kučerovi, Daně Kyndrové, Janu Vanišovi a Radku Bajgarovi za čas, který mi věnovali při rozhovorech, a za informace a cenné materiály, které mi poskytli. Velice děkuji vedoucímu práce, doc. Mgr. Josefu Mouchovi za odborné vedení, konzultace.

V Opavě 30.6.2025
Dita Valachová

OBSAH

Úvod 13
Charakteristika a výlučnost skupiny Signum 15
Co bylo impulzem 17
Formování skupiny Signum 19
Životopisy jednotlivých členů 21
Pravidla agentury Signum 29
Úspěchy skupiny Signum 37
První společný projekt 41
Historie židovských hřbitovů 49
Počátky výstavní činnosti 51
Fotoinstalace 61
Reflexe autorů na téma židovské hřbitovy 63
Pokračování tvůrčí činnosti 65
Druhý projekt skupiny Signum 65
Pohled na jejich fotografické projekty 73
Individuální projekty členů Signa 75
Fotografické projekty Signa 87
Dokumenty a zmínky o skupině Signum 99
Závěr 101
Užitá literatura 105
Jmenný rejstřík 115

ÚVOD

Bakalářská práce „Dílna nezávislé publicistiky Signum“ se zabývá šesticí fotografů, kteří vytvořili v roce 1989 oficiální uměleckou agenturu nazvanou Signum. Fotografové se dali dohromady při výstavách fotografií Sametové revoluce. Společně potom vytvořili několik společných, ale také individuálních projektů. Odborná práce sleduje vznik, společné projekty a výstavy, na kterých se objevily fotografie členů, a také vývoj po přelomu tisíciletí. Kromě toho je součástí také autentický rozhovor s jednotlivými členy, který má za úkol přiblížit jejich tehdejší smýšlení a plány se skupinou Signum. K dokreslení tvorby obsahuje práce také reprodukce referenčních fotografií. Při získání veškerých informací jsem pracovala zejména s dokumentárním filmem České televize z roku 1994 tvůrčí skupiny Josefa Platze, v režii Josefa Harvana, který natáčel jeden z členů skupiny Signum Jan Vaniš. Fakt, že člen skupiny měl při vzniku dokumentárního filmu na starost kameru, je podle mého názoru doklad o jeho pravdivosti. Jako zdroj informací o vzniku a vývoji této umělecké skupiny jsem využila také osobního kontaktu s jednotlivými členy, kteří mi podle své vlastní paměti doplňovali některé nesrovnalosti, se kterými jsem se během psaní bakalářské práce setkala kvůli nedostatku odborných zdrojů. Pomocí tedy bylo, že jednotlivci figurující ve skupině Signum zpravidla stále žijí, a navíc skupina dál existuje, byť už aktivně netvoří.

Josef Ptáček

Fotografie:
Photos by:

signum
dílna nezávislé publicistiky
czech independent documentary

Radek Bajgar
Pavel Jasanský
Jaroslav Kučera
Dana Kyndrová
Josef Ptáček
Jan Vaniš

CHARAKTERISTIKA A VÝLUČNOST SKUPINY SIGNUM

Radek Bajgar a Pavel Jasanský s Jaroslavem Kučerou a Tomášem Feřtekem chtěli založit společnou skupinu. Měli původní myšlenku o založení umělecko -publicistické agentury. Radek Bajgar se svými přáteli, například Tomášem Feřtekem, prosazoval širší záběr vytváření projektů, což by znamenalo účast nejen fotografů, ale i filmařů, žurnalistů, popřípadě manažerů apod. Podle Bajgara by takto široce zpracované dílo mohlo nejlépe dokumentovat určité události, například právě průběh Sametové revoluce. Projekt by byl nabízen různým masmédiím a to podle vlastního svědomí a představ, bez obvyklé závislosti na redakcích či jiných objednavatelích.Ostatní členové s touto ideou příliš nesouhlasili. Tím se jejich cesty rozdělily. Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera a Radek Bajgar založili skupinu Signum, jako takzvanou Dílnu nezávislé publicistiky. O několik dní později se k nim připojil také Josef Ptáček, Jan Vaniš a Dana Kyndrová. O názvu několik zakládajících členů hlasovalo. Jméno Signum vymyslel Pavel Jasanský.

Název Signum byl zvolen s cílem symbolicky potvrdit hodnotový rámec skupiny. Měl vyjadřovat závazek k vlastní tvorbě – jako signovanou, tedy podepsanou práci, za kterou autor plně nese odpovědnost a s níž se ztotožňuje. Tento významový rámec je dále rozvíjen podtitulem skupiny „Dílna nezávislé publicistiky“, který vznikl současně s jejím názvem.

Členové skupiny vytvořili společně několik fotografických projektů. Mezi nimi byl například soubor Čtyřicet let devastace židovských hřbitovů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a Zvířata a lidé (později Člověk a zvíře). Signum má za sebou desítky výstav po celém světě. Umělecká tvorba pod hlavičkou skupiny nikoho z členů neomezovala v individuální tvorbě. Každý umělec fungoval sám za sebe a zároveň v týmu. To bylo jedním ze stěžejních interních pravidel této agentury.

CO BYLO IMPULZEM

Byly to události v Československu, kdy v zemi padl komunistický režim při Sametové revoluci. Sametová revoluce začala 17. listopadu 1989 vzbouřením studentů proti tehdejšímu politickému režimu. Ke studentům se přidaly téměř všechny skupiny obyvatel po celé zemi. Vznikl tak politický převrat a začala se utvářet demokracie. Při politickém převratu fotili profesionálové i amatéři. Jejich fotografie tehdy plnily nároží Prahy, výlohy některých obchodů, výstavní síně a například stránky některých nezávislých tisků.

5. prosince 1989 se v Praze začaly otevírat výstavy fotografií z událostí o Sametové revoluci a nazývaly se Československý listopad 1989. Výstavy se konaly v galerii Mánes, ve výstavní síni FOMA (dřívější Fotochema) a v Galerii Svazu českých fotografů. Svá díla na těchto výstavách prezentovala řada významných osobností. V Mánesu připravila výstavu historička Anna Fárová ve spolupráci s Radkem Pilařem a Alešem Najbrtem, ve výstavní síni FOMA Vladimír Birgus s Radkem Bočkem a Pavlem Diasem, „garanty výstavy v Galerii SČF byli Ján Šmok a Vlasta Jílková. Obdobné aktuální výstavy byly uspořádány i v Chebu, Brně, Ostravě, Bratislavě, Českých Budějovicích a dalších městech.“[1]

Vývoj událostí probudil v některých budoucích členech skupiny Signum touhu spolupracovat na dalších projektech. Pokračovat v dokumentaci událostí tak, jak se skutečně staly. Výhodou bylo podle Radka Bajgara to, že se od sebe členové odlišovali stylem prezentace, stylem fotografie i kompozicí. Díky tomu mohla skupina prezentovat fotografovanou událost ze širokého úhlu pohledu.

1 BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021, s. 195.

FORMOVÁNÍ SKUPINY SIGNUM

V únoru 1990 (pravděpodobně 21. února) zmínění členové založili oficiální „Dílnu nezávislé publicistiky Signum“[2], z níž se později stala skupina Signum. Skupina se poprvé představila už v roce 1990 na výstavě „Katalog židovských hřbitovů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“ v pražské galerii FOMA, později mnohokrát reprízované. Představa Jaroslava Kučery o fungování skupiny Signum byla odlišná od představ ostatních zakládajících členů. Podle něj měla skupina fungovat primárně jako fotografická agentura, ve které by se tvořily společné projekty. Fotografické téma v jejich prvním společném projektu (sledování devastace židovských hřbitovů) Jaroslavu Kučerovi příliš nekorespondovalo s jeho vizí. Nakonec se k fotografováním hřbitovů rád přidal.Formování skupiny bylo nejvýraznější v průběhu let 1990–1994 se šesticí fotografů.
V základu skupiny stáli umělci Radek Bajgar, Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Jan Vaniš, Josef Ptáček, Dana Kyndrová.Skupinu lze připodobnit k agentuře Magnum například paronymicky.[3] Magnum Photos je prestižní mezinárodní fotografická agentura založená v roce 1947 v Paříži fotografy Robertem Capou, Henri Cartierem-Bressonem, Davidem Seymourem a Georgem Rodgerem. Funguje jako společenstvo vlastněné členy, což fotografům zajišťuje autorskou svobodu a nezávislost. Specializuje se na dokumentární a reportážní fotografii a proslula lidským přístupem a vysokou kvalitou vizuální žurnalistiky. Mezi její významné členy patří například Josef Koudelka.[4]

Členové Signa se skupinou Magnum v 90. letech minulého století inspirovali a chtěli vytvořit vlastní českou verzi. V té době bylo vytvoření vlastního společenství odvážné. Podle jejich slov v té době bylo možné cokoliv.

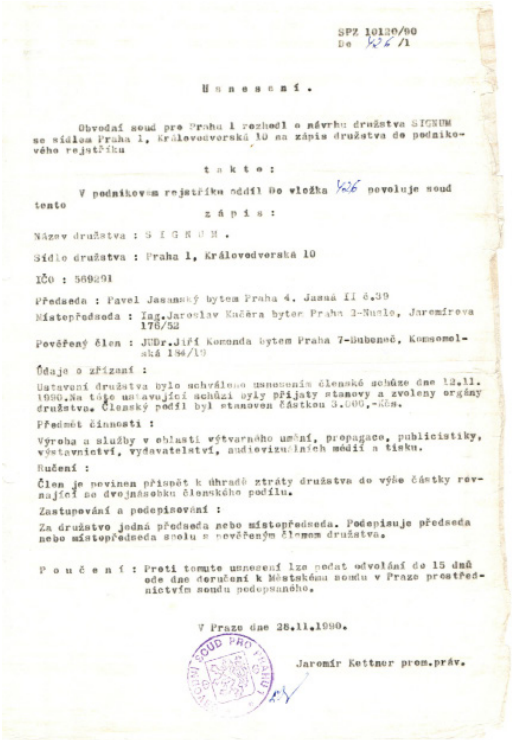

SPZ 10120/90
Do 526/1

U s n e s e n í .

Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl o návrhu družstva SIGNUM se sídlem Praha 1, Královedvorská 10 na zápis družstva do podnikového rejstříku

t a k t o :

V podnikovém rejstříku oddíl Do vložka 526 povoluje soud tento

z á p i s :

Název družstva : S I G N U M .

Sídlo družstva : Praha 1, Královedvorská 10

IČo : 560291

Předseda : Pavel Jasanský bytem Praha 4, Jasná II č.39

Místopředseda : Ing.Jaroslav Kučera bytem Praha 2-Nusle, Jaremírova 176/52

Pověřený člen : JUDr.Jiří Komanda bytem Praha 7-Dubenec, Komsomelská 186/19

Údaje o zřízení :

Ustavení družstva bylo schváleno usnesením členské schůze dne 13.11. 1990.Na téže ustavující schůzi byly přijaty stanovy a zvoleny orgány družstva. Členský podíl byl stanoven částkou 3.000,-Kčs.

Předmět činnosti :

Výroba a služby v oblasti výtvarného umění, propagace, publicistiky, výstavnictví, vydavatelství, audiovizuálních médií a tisku.

Ručení :

Člen je povinen přispět k úhradě ztráty družstva do výše částky rovnající se dvojnásobku členského podílu.

Zastupování a podepisování :

Za družstvo jedná předseda nebo místopředseda. Podepisuje předseda nebo místopředseda společně s pověřeným členem družstva.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení lze podat odvolání do 15 dnů ode dne doručení k Městskému soudu v Praze prostřednictvím soudu podepsaného.

V Praze dne 28.11.1990.

Jaromír Kettner prom.práv.

2 BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021,s. 196.

3 Paronym - slova odlišného významu s podobnou zvučností. Zdroj https://www.czechency.org/slovnik/PARONYMIE Czechency.cz.

4 MAGNUM PHOTOS. Historie. [online]. [cit. 2025-06-02]. Dostupné z: https://www.magnumphotos.com/about-magnum/history/.

ŽIVOTOPISY JEDNOTLIVÝCH ČLENŮ

Tato kapitola se věnuje stručnému životopisu jednotlivých členů skupiny, jejich profesnímu pozadí, vzdělání a přínosu k činnosti celého kolektivu. Cílem je přiblížit představu o osobnostním a odborném profilu každého člena a jeho roli v týmu.

RADEK BAJGAR (*1962)

Radek Bajgar je českým fotografem, scenáristou, producentem, publicistou a režisérem.[5] Narodil se 19.9.1962 v Kroměříži. Vystudoval v roce 1986 všeobecné lékařství na dnešní Masarykově univerzitě v Brně (titul MUDr.) a v letech 1986—1989 pracoval jako psychiatr. Na začátku 90. let studoval jeden rok dokumentární tvorbu na pražské FAMU (1990–1991). Od roku 1990, a poté znovu od 2004, byl reportérem magazínu Reflex, kde se později vypracoval na šéfredaktora. V době redakčního působení fotografoval také pro Reflex. V mezičase pracoval v komerčních televizích, spolupodílel se na publicistických pořadech a například televizních seriálech.

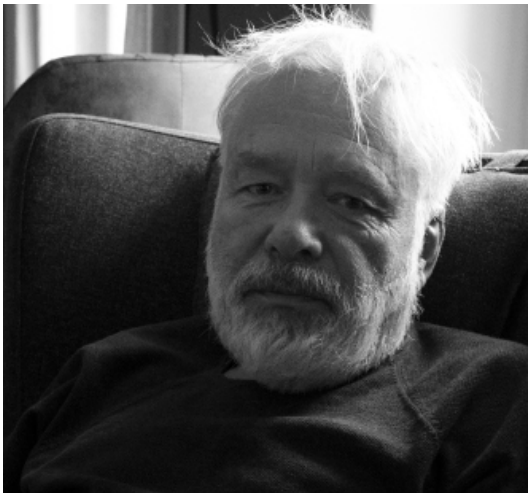

Radek Bajgar

PAVEL JASANSKÝ (1938–2021)

Pavel Jasanský, zakládající člen skupiny Signum, byl významný český fotograf a promovaný geolog, který se fotografii věnoval již od přelomu 50. a 60. let. Během studií začal vytvářet portréty nastupujících hudebníků a podílel se na grafickém zpracování jejich prezentace. Od roku 1963 pracoval v propagačním oddělení společnosti Strojexport, a současně začal spolupracovat s řadou kulturních institucí – mezi jinými s Poetickou vinárnou Viola, Baletem Praha, divadlem Za branou a Divadlem Na zábradlí, a také s časopisem Divoké víno.

Od roku 1968 působil při Českém fondu výtvarného umění (ČFVU) ve svobodném povolání jako grafik a fotograf. Věnoval se návrhům gramofonových desek, plakátů i multimediálních produkcí. Během 70. let se stal vyhledávaným fotografem hudebních hvězd. Později se od této role distancoval, jak sám poznamenal: „Omluvil jsem se Supraphonu a dělal jsem si jen svoje.“ Tato věta symbolicky vystihuje jeho přístup k tvorbě – nezávislý, osobitý a těžko zařaditelný.

5 BAJGAR, Radek. Radek Bajgar [online]. Praha: ČSFD.cz, 2025 [cit. 30. května 2025]. Dostupné z: https://www.csfd.cz/tvurce/122266-radek-bajgar/prehled/.

Během své kariéry spolupracoval s mnoha výtvarníky i hudebníky. Jako solitérní tvůrce obsáhl žánry dokumentární fotografie, portrétu a intermediální fúze, přičemž se vyznačoval výraznou autorskou osobitostí. Významnou součástí jeho volné tvorby byl cyklus Paristory (1967–1976), v němž se prezentoval jako fotograf s hlubokou empatií a schopností postřehu. Tyto kvality se projevily i v jeho dlouhodobé dokumentární tvorbě, která zachycovala emotivní prostředí ústavů, nemocnic, hřbitovů či masopustních oslav.[6]

JAROSLAV KUČERA (*1946)

Jaroslav Kučera se narodil 19. prosince 1946 v obci Ředhošť na Litoměřicku. Studoval Střední průmyslovou školu stavební v Mělníku a studium dokončil v roce 1966. Ve stavebním průmyslu ještě pokračoval na Českém vysokém učení technickém v Praze. Inspiraci k prvním fotografickým experimentům čerpal na vysokoškolské strahovské koleji. Dokumentoval a zachycoval momenty ze studentského života. Fotografoval například portréty svých spolubydlících, večírky i obyčejné okamžiky. Jeho autentické snímky byly nabyté atmosférou svobody a erotiky. V té době šlo o originální tvorbu.[7] Spoluzaložil Fotoklub Strahov v roce 1969. V témže roce fotografoval příjezd okupačních vojsk ruské armády.[8] Po ukončení studií v roce 1973 odešel z fotoklubu. Inspirací v letech 1978–1981 pro něj byly návštěvy Moldávie, kam jezdil se svou tehdejší partnerkou, malířkou Lilianou Maftei.

V 80. letech se Kučera dočasně stáhl z umělecké scény a věnoval se převážně zakázkám pro státní podnik Vodní stavby v pozici stavebního inženýra. Jeho fotografická kariéra znovu pokračovala v roce 1989 s příchodem Sametové revoluce. Později figuroval v umělecko-publicistické agentuře Signum. Nebyl ale příliš spjatý s její myšlenkou a zabýval se převážně individuálními projekty.

Jaroslav Kučera, foto Jan Šída, 2025

6 DOX – Centrum současného umění. Pavel Jasanský: Výtvarníci a Podepsané [online]. Praha: DOX, 2025 [cit. 30. května 2025]. Dostupné z: https://www.dox.cz/program/pavel-jasansky-vytvarnici-a-podepsane.

7 BŘEZINA, David. Jaroslav Kučera – fotograf a kurátor. Teoretická bakalářská práce. Opava: Institut tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě, 2012. Vedoucí práce Vladimír Birgus. Oponent Václav Podestát. Inventární číslo: Bc–452/12.

8 KUČERA, Jaroslav. O mně [online]. [cit. 30. května 2025]. Dostupné z: https://www.jaroslavkucera.com/cs/o-mne.html.

Za svůj kariérní život získal několik významných ocenění. Jako například 1. cenu v evropské soutěži Euro Press Photo Awards 2000.[9]

DANA KYNDROVÁ (*1955)

Část dětství strávila u prarodičů ve středočeské obci Lázně Toušeň. Matka pracovala jako redaktorka časopisu Československá fotografie a zároveň se ve volném čase věnovala fotografování. Její otec byl ve francouzské části Alžíru volejbalovým trenérem.

K fotografii se dostala ve svých osmnácti letech díky své matce. První výraznější soubor snímků pořídila v polovině 70. let během otcova pracovního pobytu v Togu. Vystudovala francouzský a ruský jazyk na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, studium ukončila v roce 1979.

Po škole deset let vyučovala jazyky na strojní fakultě ČVUT, po roce 1989 pak působila na jazykové katedře AMU. Do Ruska jezdila pravidelně už od 70. let na jazykové kurzy, a zároveň tam dokumentovala každodenní život místních lidí. V době normalizace v Československu se zaměřovala mimo jiné na fotografování komunistických akcí a shromáždění. Dana Kyndrová podněcuje diváky k osobním úvahám, co se dělo od začátku 70. let, kdy začala fotografovat. Od roku 1992 pracuje jako nezávislá fotografka a žije v Praze. Ve své tvorbě není motivována komerčními cíli, ale vnitřní potřebou vyjadřovat své postoje a názory k tématům, která jí jsou blízká.[10]

Dana Kyndrová, foto Tomáš Krist, 2024

JOSEF PTÁČEK (*1946)

Josef Ptáček se narodil 23. února 1946 v Počátkách a své dětství strávil ve Studené nedaleko Jindřichova Hradce. Jeho matka pracovala jako učitelka, otec se amatérsky věnoval hudbě a fotografii, přičemž se živil opravami a seřizováním zemědělské techniky. Josef Ptáček měl o rok starší sestru.

Po absolvování střední zemědělské technické školy pokračoval ve studiu na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích, kde také krátce působil jako učitel ve Vodňanech. Právě v Budějovicích se více začal zajímat o fotografii – navštěvoval odborné přednášky a stal se členem fotografických skupin FOTOS (České Budějovice) a F5 (Plzeň).

9 KUČERA, Jaroslav. O mně [online]. [cit. 30. května 2025]. Dostupné z: https://www.jaroslavkucera.com/cs/o-mne.html.

10 WÁGNER, Martin: Dana Kyndrová. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta Filozoficko-přírodovědecká, Institut tvůrčí fotografie, 2010. Bakalářská práce. Vedoucí práce: Vladimír Birgus.

V roce 1970 byl přijat ke studiu fotografie na pražské FAMU. Později byl však podmíněně vyloučen kvůli politickému pozadí. Jeho matka totiž tehdy vystoupila z komunistické strany. Přesto byla fotografie dál jeho hlavní životní náplň. Od roku 1975 působí jako nezávislý fotograf na volné noze.[11]

JAN VANIŠ (*1950)

Je českým fotografem a kameramanem. Narodil se v Praze v roce 1950. Absolvoval FAMU na katedře kamery. Po ukončení studií v roce 1974 pracoval pro Krátký film Praha jako asistent kamery a později jako kameraman. Od roku 1990 pravidelně spolupracuje s Českou televizí. V roce 1997 natočil seriál Příběh české a slovenské fotografie (rež. Josef Harvan), v letech 1996–1998 natočil sedmdesáti sedmi dílný dokumentární seriál o české historii Kronika česká (rež. Maxmilián Petřík). S režisérem Josefem Harvanem natočil v letech 2000–2009 Podzemní Čechy I–II seriál. V letech 2008–2010 spolupracoval jako kameraman na seriálu 75 jmen české historie, což jsou dokumenty o osobnostech, jejichž jména jsou umístěna na fasádě Národního muzea v Praze. Od roku 2011 natáčí jako hlavní kameraman. Od výstavy v izraelském Turínu začal točit dokument o skupině Signum. Za svůj dosavadní profesní život natočil přes pět set dokumentů o výtvarném umění, architektuře, přírodě, letectví a vzdělávací a vědecké filmy.
Na filmových festivalech byly některé snímky, na kterých se podílel, oceněny hlavní cenou.
Je členem Asociace českých kameramanů (AČK) a několik let působil jako člen prezidia této profesní organizace.

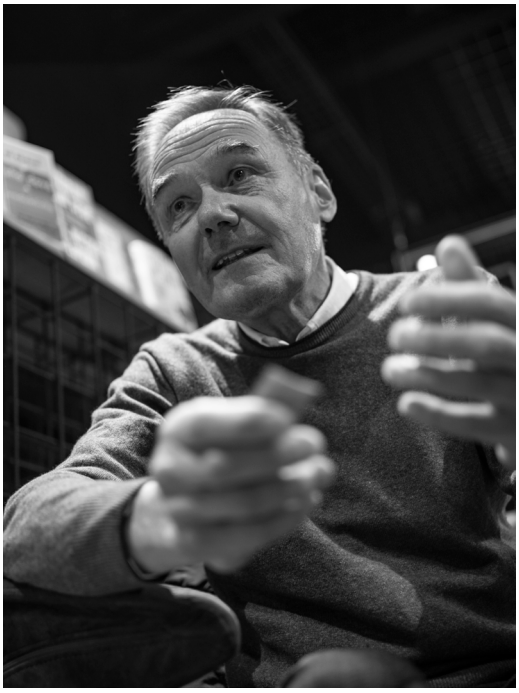

Jan Vaniš, 2024

11 Paměť národa. Josef Ptáček – pamětník [online]. Praha: Post Bellum, 8. února 2024 [cit. 17. 7. 2025]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/ptacek-josef-20240208-0.

Ohledně Signa Jan Vaniš říká: „Pro mě to bylo bezvadný v tom, že jsem se občas mohl setkat s lidmi a popovídat si o problémech, o kterých v té své profesi vlastně nemohu řešit. To, že to v této skupině funguji jako fotograf a míň jak kameraman, až na tento společný projekt, který se podařilo realizovat, tak jsem fotograf z libosti.

Samozřejmě, že jsme každý jiný, tak to tu skupinu neskutečně obohacuje, rozšiřuje. Fotografie je spíše způsob myšlení a vyjadřování nějakých názorů, je to komunikace s ostatními pomocí těchto obrázků, jako mě to uspokojuje víc, než komunikovat verbálně“.[12]

PRAVIDLA AGENTURY SIGNUM

Agentura měla veřejnosti zaručit, že jejich tvorba bude nezávislá na médiích a politice, a projeví se v daném tématu individualita jednotlivých členů. Kromě toho skupina nijak neměla ovlivňovat individuální tvůrčí činnost. Výstavy si obvykle připravovali sami autoři. Často kvůli tomu byli maximálně vytížení před výstavou. Dále se každé přípravě instalace museli osobně zúčastnit minimálně tři fotografové ze skupiny.

12 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

Stanovy družstva " S I G N U M "

Čl. 1

1. Družstvo přijalo název " S I G N U M " (dále jen "družstvo")
2. Sídlem družstva je
3. Družstvo je družstevní organizací podle zákona č. 176/1990 Sb.

Čl. 2

1. Předmětem hospodářské činnosti družstva je výroba a služby v oblasti výtvarného umění, propagace, publicistiky, výstavnictví, vydavatelství, audiovizuálních médií a tisku

Čl. 3

1. Členský poměr (členství) v družstvu zakládá mezi členem a družstvem společenské vztahy, zejména majetkové a samosprávní, které tvoří jednotu a jsou upraveny stanovami a obecnými právními předpisy.
2. Členský poměr vzniká a zaniká vždy jako celek, t.j. ve všech svých vztazích najednou; jeho vznik a zánik se řídí právními předpisy.
3. O přijímání členů a o změnách členského poměru rozhoduje členská schůze.
4. Podkladem pro přijetí uchazeče za člena je písemná členská přihláška.
5. Před vznikem členského poměru musí být uchazeč o členství seznámen se stanovami.
6. O skončení členského poměru ze strany družstva rozhoduje členská schůze. K rozhodování o uzavírání dohod o skončení členského poměru, jejíž návrh předkládá člen družstva a o skončení členského poměru ve zkušební době, může zmocnit předsedu.

Čl. 4

1. V družstvu mohou pracovat členové i nečlenové. Pracovní a jiné vztahy se řídí platnými právními předpisy a uzavírá je předseda.

Čl. 5

1. Majetkové vztahy členů se řídí právními předpisy a stanovami družstva.
2. Člen družstva je povinen při vzniku členského poměru zaplatit zápisné ve výši 200,- Kčs a složit členský podíl ve výši 3.000,- Kčs. Členský podíl může být zaplacen ve splátkách nejpozději do jednoho roku. Členský podíl nemůže být převeden na jinou osobu a nepodléhá výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu.

3. Povinnost složit členský podíl nemá:
   - člen družstva přijatý do členského poměru na dobu určitou, pokud tato doba nepřesahuje šest měsíců;
   - člen družstva po dobu sjednané zkušební doby.
4. Členský podíl vrátí družstvo členu do dubna roku následujícího po skončení členského poměru; z členského podílu se odečte příspěvek člena na úhradu případných ztrát nebo schodku a nesporných pohledávek družstva vůči členu. Při úmrtí člena přechází nárok vrácení členského podílu (jeho části) na jeho dědice.
5. Člen je povinen přispět k úhradě ztráty družstva, vykázané v ročním účetním výkazu podle rozhodnutí členské schůze, a k úhradě schodku zjištěného při zrušení družstva likvidací. Uhrazovací povinnost se týká jen ztrát (schodků) vzniklých za dobu trvání členského poměru.
6. Uhrazovací povinnost je omezena částkou rovnající se dvojnásobku členského podílu; při skončení členství úmrtím člena je uhrazovací povinnost omezena výší členského podílu.
7. Částky, jimiž členové přispěli k úhradě ztráty družstva, mohou být těmto členům zcela nebo částečně vráceny během příštích tří let v případě, že družstvo docílí úspěšných hospodářských výsledků a získá dostatečné finanční zdroje; rozhodnutí o tom přísluší členské schůzi družstva.
8. Povinnost přispět k úhradě ztráty a schodku družstva nemají členové zproštění povinnosti složit členský podíl.

Čl. 6

Podle hospodářských výsledků družstva v uplynulém roce má člen nárok na doplňkovou odměnu, rozhodne-li o její výplatě členská schůze a pokud podle zásad schválených usnesením členské schůze není z účasti na doplňkové odměně vyloučen.

Čl. 7

1. Samosprávní vztahy členů se řídí stanovami družstva.
2. Členové družstva:
   - podílí se přímo nebo prostřednictvím volených orgánů na řízení a kontrole veškeré činnosti družstva, mohou vznášet návrhy, připomínky, dotazy a stížnosti a hlasováním rozhodují o všech zásadních otázkách družstva.

Čl. 8

Člen družstva má zejména tato základní práva:

a/ podílet se na řízení a kontrole činnosti družstva přímo nebo prostřednictvím volených orgánů

b/ volit a být volen do orgánů družstva

c/ předkládat návrhy na zlepšení činnosti družstva, vznášet připomínky a dotazy na orgány družstva a být o jejich vyřízení informován

d/ podílet se na výhodách, které družstvo poskytne svým členům podle stanov a obecně závazných právních předpisů.

Čl. 9

Člen má zejména tyto povinnosti:

a/ dodržovat stanovy a plnit usnesení orgánů družstva

b/ sdružit prostředky v rozsahu podle stanov nebo zákona

c/ ručit za případnou ztrátu družstva způsoben upraveným ve stanovách

d/ upevňovat a rozvíjet družstevní hospodářství, chránit a zvelebovat majetek družstva.

Čl. 10

Členem družstva se může stát i právnická osoba.

Čl. 11

Orgány družstva jsou:

a/ členská schůze (valná hromada)

b/ předseda

Čl. 12

1. Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze.
2. Členská schůze se schází minimálně čtyřikrát za rok.
3. Členská schůze musí být svolána, požádá-li o to písemně alespoň jedna třetina všech členů družstva nebo předseda.
4. Do působnosti členské patří při nadpoloviční většině členů:

   a/ přijímat a měnit stanovy

   b/ schvalovat roční uzávěrku, rozdělení a užití zisku, způsob úhrady ztrát

   c/ rozhodovat o rozdělení, sloučení, splynutí a zrušení družstva

   d/ rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstva

Čl. 13

1. Výkonným a statutárním orgánem družstva je předseda. Řídí činnost družstva, rozhoduje o všech záležitostech. Za svou činnost odpovídá členské schůzi.
2. Předseda družstva řídí a organizuje jednání členské schůze.

_____

předseda družstva

ÚSPĚCHY SKUPINY SIGNUM

Fotografie z porevolučního dění byly v prvních měsících od založení skupiny hlavní aktivitou. Některé byly otištěny v časopisech.[13]
Například Kučerova fotografie byla otištěna v únoru 1990 v americkém časopise Life. Kromě toho si členové vytvářeli vlastní projekty pod hlavičkou agentury.

foto Jaroslav Kučera, Alexander Dubček a Václav Havel v okamžiku, kdy bylo oznámeno odstoupení předsednictva ÚV KSČ, Praha, 24. listopadu 1989

13 Life 1990, č.3, s. 38. Časopis Life vznikl na počátku 20. století jako humoristický týdeník. Po krachu během Velké hospodářské krize odkoupil jeho název vydavatel Henry Luce a v roce 1936 jej znovu uvedl na trh jako ilustrovaný magazín zaměřený na fotografickou žurnalistiku. Life se rychle stal jedním z nejvlivnějších periodik své doby. Jeho vizuálně silné reportáže zásadně ovlivňovaly veřejné mínění a formovaly způsob, jakým americká společnost vnímala domácí i mezinárodní dění. Ve vrcholném období dosahoval nákladu až 8 milionů výtisků.

FLASH POINT

by Todd Brewster

Cosmopolitan Photographer

George Lanicek

časopis Life, únor 1990, fotografie: Radek Bajgar

PRVNÍ SPOLEČNÝ PROJEKT

„ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY“

Na prvním projektu pracovali všichni členové skupiny Signum. „Projekt“ se jmenoval Čtyřicet let devastace židovských hřbitovů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Název vymyslel Radek Bajgar s Pavlem Jasanským.

Na dokumentaci židovských hřbitovů a synagog pracovali od první poloviny roku 1990–1992 na území Čech, Moravy a Slezska. Práce přinesla unikátní materiál o místech, která se mezitím rozpadala. Prezentace prvních snímků upozorňuje na obrazy plné cynismu - tato zanedbaná místa byla využívána jako obydlí, pozemky pro pěstování ovoce a zeleniny nebo chov zvířat či jako skladiště stavebního materiálu. Tímto projektem chtěli upozornit také na úzkou souvislost mezi devastací společnosti a různé stupně drancování hřbitovů. Hřbitovy Židů na našem území jsou přitom často jediným svědkem staleté historie židovské kultury v českých a moravských městech a vesnicích.

Toto společné téma přinesl Radek Bajgar. Smyslem projektu bylo zmapovat stav židovských hřbitovů, synagog a jiných židovských památek v průběhu čtyř dekád. „Byla to společná práce. Bylo to velice důležité zachytit ten jev židovských hřbitovů.

Z Federace židovských obcí dostala skupina Signum instrukce, kde židovské hřbitovy nalezne. Podle slov členů skupiny to bylo velké dobrodružství. “Někdy jsme hledali židovský hřbitov půl dne. Z počátku nám ani místní lidé nechtěli pomáhat - pravděpodobně se báli.“[14]

Nešlo jen o věcný záznam skutečnosti. Hledali hlavně atmosféru a svědectví o posledních stopách ztracené části lidstva. Židovské hřbitovy jsou často v nepřístupných terénech, jako například v lese, v zastavěných oblastech, na vrakovištích, skládkách apod.

„Brzy jsme pochopili, že toto téma musíme zpracovat velice rychle, pokud chceme hřbitovy zachytit ve stavu, v jakém se nacházely posledních 40 let. Za těmito fotografiemi je spousta přípravné práce, tisíce naježděných kilometrů, hodin, kdy jsme hřbitovy hledali.“[15]

---

14 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

15 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

Radek Bajgar, Jevíčko, 1990

Mezi předchůdce Signa, zabývající se fotografováním pražského židovského hřbitova, patřili třeba Jan Lukas a Jindřich Brok. Všichni fotografové skupiny Signum si hluboce uvědomovali důležitost projektu. Cílem bylo zmapovat devastaci míst posledního odpočinku Židů na našem území a upozornit na ni. Plánování projektu židovských hřbitovů probíhalo zejména ve spolupráci s Židovskou obcí v Praze, konkrétně s badatelem Jiřím Fiedlerem (1935–2014), který za svého života sbíral informace o židovských památkách. Signum dostalo k dispozici mapu hřbitovů a členové si je rozdělili podle teritorií. Josef Ptáček, Pavel Jasanský a Jaroslav Kučera fotili na velký formát. Radek Bajgar, Jan Vaniš a Dana Kyndrová na kinofilm.

Pavel Jasanský: východní Čechy + Kolín
Radek Bajgar: střední Čechy
Josef Ptáček: jižní Čechy
Jaroslav Kučera: severní Čechy
Jan Vaniš: Morava a Slezsko

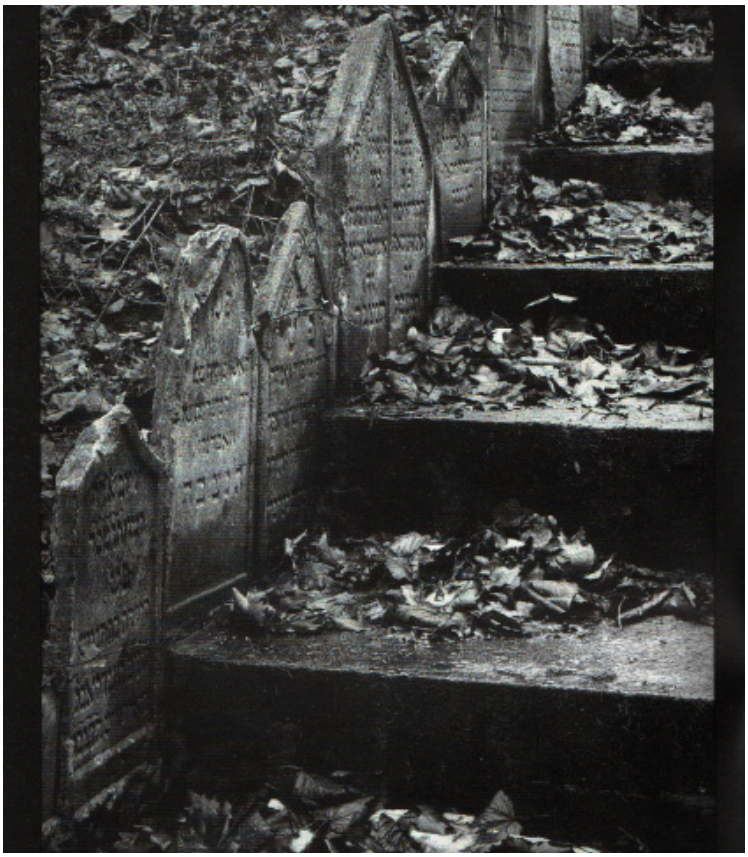

Josef Ptáček, Třebíč, 1991

Dana Kyndrová se ke sdružení Signum připojila až v roce 1991, hřbitovy programově nefotografovala. Ale ostatní členové chtěli, aby jako členka něčím přispěla, tak věnovala do souboru snímek s názvem Lopuchov.[16]

Dana Kyndrová, "Lopuchov, 1992"

16 BAJGAR, Radek. Cimetières juifs de Bohême, Moravie et Silésie. Paris: Musée d'Art et d'Histoire du Judaisme, 1992.

HISTORIE ŽIDOVSKÝCH HŘBITOVŮ

„Židovské obce na Moravě a v Čechách nám dnes připomínají již většinou jen hřbitovy, respektive ruiny jejich obyvatel. Dějiny židovského osídlení na našem území přitom sahají až do raného středověku. Jejich historie byla ale ovlivněna obtížným vývojem, například vlnami pronásledování a vyhánění, zákazy pobytu, vzdělávání i volného sňatku. Ačkoli Židé stáli v Čechách na základě výsad z roku 1238 pod ochranou šlechtické vrchnosti, byli zde již od středověku více méně trpěnými cizinci. Přitom byli Židé pro města nepostradatelní především z obchodní stránky. Navzdory zákazům, omezením a mimořádným daním hráli důležitou roli nejen v ekonomice a obchodu (např. s dobytkem, vínem a látkami), ale i v řemeslných pracích (zlato, sklo, krejčovství). Proto se období vyhánění, konfiskace majetku a mimořádného daňového zatížení střídala s časy, kdy docházelo k uvolňování a rušení těchto předpisů.

Například v roce 1541 vypsal Ferdinand I. tvrdý příkaz k jejich vyhoštění, který ovšem na mnoha místech nebyl naplněn, a pokud ano, jen s krajní nevolí. Císařovna Marie Terezie vydala roku 1744 vyhošťovací dekret, podle kterého mělo odejít z Čech bez výjimky všech deset tisíc pražských Židů. Odhad hrozících hospodářských škod byl však tak vysoký, že po protestech stavů a cechů musela být vyhláška zrušena. Teprve tolerančním patentem císaře Josefa II. z roku 1781 získali Židé běžná poddanská práva, směli konečně získávat a vlastnit pozemky a studovat na univerzitě. Občanské zrovnoprávnění židovského obyvatelstva přinesl revoluční rok 1848, všeobecná občanská práva získali Židé v roce 1867.

Ve středu židovského života v Čechách stála pražská židovská obec, jejíž ghetto čítalo již v roce 1600 více než devět tisíc obyvatel. Zde se především za vlády Rudolfa II. rozvinul poměrně nerušeně duchovní život Židů v Čechách; Praha byla tehdy označována za metropoli evropského židovství. V době duchovního rozkvětu českého židovství odtud působily některé osobnosti daleko za hranicemi Čech: divotvůrce a kabalista Rabi Löw (1520–1609), Mordechai Meisl (1528–1601), stavitel Meislovy synagogy, astronom a kronikář David Gans (1541–1613) z kruhu astronomů Tycha de Brahe a Johanna Keplera.

Jan Vaniš, Kosova Hora, 1990

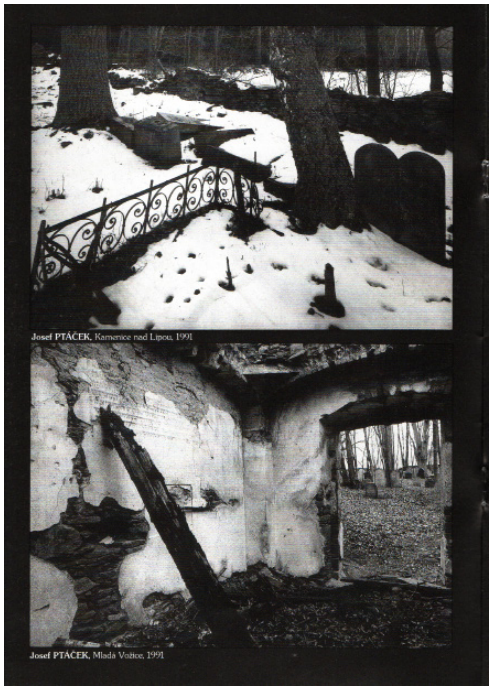

Josef Ptáček, Kamenice nad Lipou, 1991
Josef Ptáček, Mladá Vožice, 1991

Dalším šťastným obdobím židovské kultury se jeví přelom 19. a 20. století, především na poli literatury, filozofie a přírodních věd. Zde je třeba jmenovat publicistu a literárního kritika Karla Krause (1874—1936), básníka Rainera Maria Rilkeho, narozeného v roce 1883. Kromě výše zmíněných literátů jsou s pražskou německou literaturou také spjati spisovatel Franz Kafka (1883–1924) a spisovatel, novinář Max Brod (1884–1968), který byl ve své době jednou ze stěžejních osobností německých literárních kruhů v Čechách.

Velký význam nejen pro českou, ale i pro světovou kulturu měl filozof Edmund Husserl (1859–1938), zakladatel vědně-teoretického oboru fenomenologie, stejně tak jako otec psychoanalýzy Sigmund Freud (1856–1939). Oba pocházeli z Moravy.

Po poměrně tolerantním životě Židů a křesťanů vedle sebe následoval příchod diktátora Adolfa Hitlera. Pětadvacet tisíc Židů z Čech a Moravy uprchlo, dalších osmdesát tisíc se nevrátilo z koncentračních táborů. Komunistický stát a zbývající obyvatelé si přivlastnili jejich domy, půdu i hospodářství. Brzy nezbylo ve městech nic, co by Židy připomínalo. Kromě pietních míst, kde ti, kteří přežili holokaust, mohli nakonec najít místo k odpočinku.“[17]

POČÁTKY VÝSTAVNÍ ČINNOSTI

Jednou z nejdůležitějších prezentací společného souboru o židovských hřbitovech členů Signa byla výstava v Jeruzalémě, který měl premiéru v pražské Fotochemě v roce 1990. Potom putoval do Domu umění v Brně. Signum projektem o židovských hřbitovech vystavovalo po celé zemi i v zahraničí. Například v Itálii a v Německu, přes Řezno, Drážďany až po Mnichov, kde se přidal i rabín Karol Sidon. Židovské hřbitovy skupiny se objevily také na pařížském festivalu Měsíc fotografie a kulminovaly v roce 1994 výstavou v Izraeli v Jeruzalémě.[18]

17 Srov. text ze zahájení výstavy VI. Festivalu uprostřed Evropy „Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě“ 1991.

18 BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021, s. 196.

9.—27. ledna 1990 „Dílna nezávislé publicistiky Signum“ vystavila v pražské Fomě soubor „Příruční katalog funkčního využití židovských hřbitovů v Čechách na Moravě a ve Slezsku“.

Jedna z největších výstav byla ve Freiburgu (1993), kde Jaroslav Kučera a Dana Kyndrová měli i svou soukromou výstavu.

Dana Kyndrová vystavovala soubor Odchod sovětských vojsk a Jaroslav Kučera cyklus Sudety.

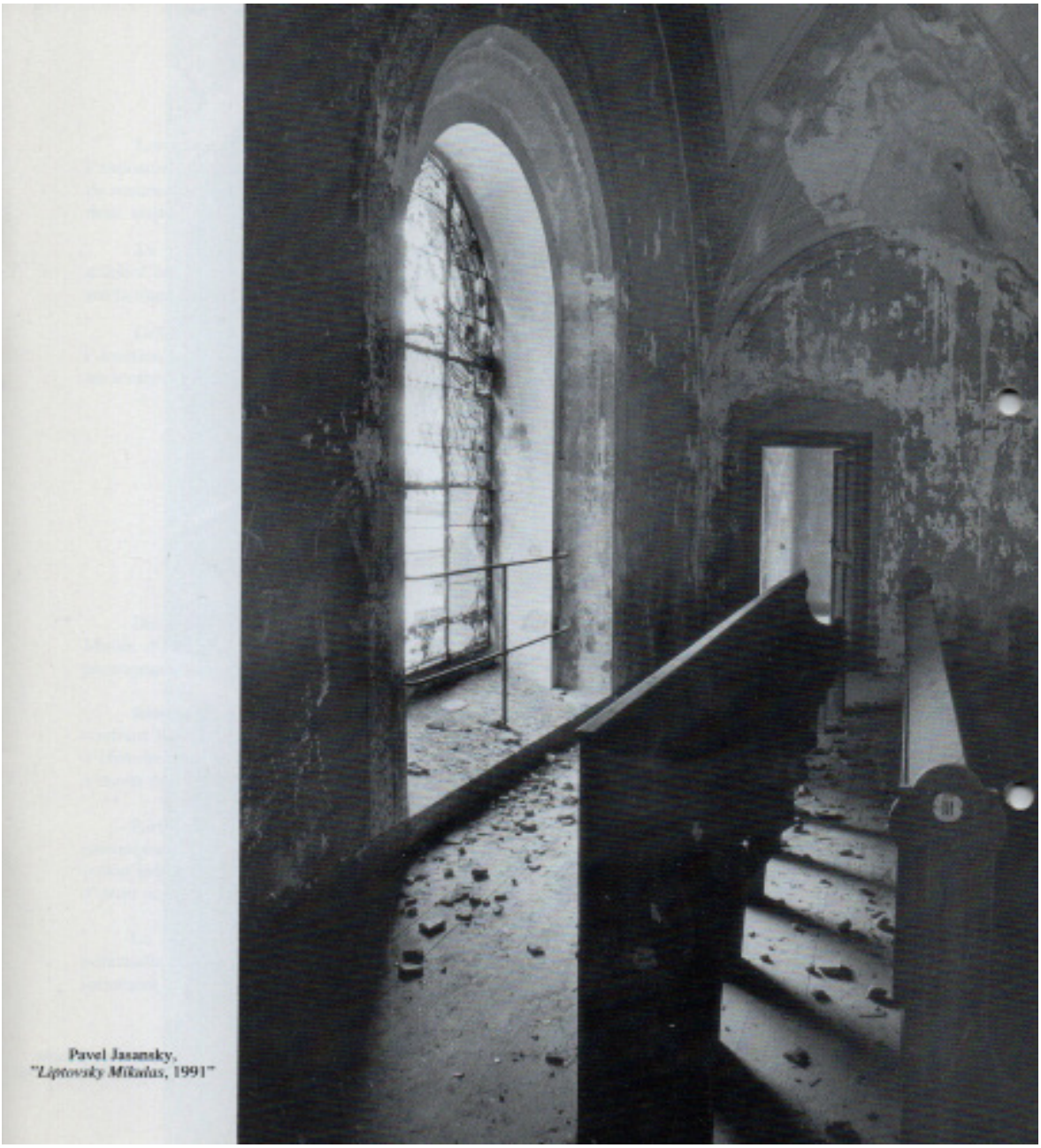

Pavel Jasansky,
"*Liptovsky Mikulas*, 1991"

časopis Reflex č. 46, s. 76, rok 1994

Musica Bohemica

Boris Hybner

PRAŽSKÁ KULTURA V JERUZALÉMĚ

Jeruzalém, v hebrejském překladu „Místo míru", postihla šestatřicetkrát válka, třináctkrát byl zničen a znovu postaven. V době, kdy se v Izraeli vystupňovaly teroristické akce Hnutí islámského odporu (Hamas), které zásadně nesouhlasí s mírovým jednáním mezi Izraelem a Palestinou, proběhl Týden pražské kultury. Na kulturní výměně se dohodli jeruzalémský starosta Ehud Olmert a pražský Jan Koukal. Všechna vystoupení byla vyprodána, ačkoliv propagace byla téměř nulová. Největší zájem byl o Muziku Bohemiku, Stamicovo kvarteto a pantomimu Borise Hybnera. Členové fotografické agentury Signum (vystavovali svůj již proslavený soubor o židovských hřbitovech) byli šokováni, že se přestřelka, při které zahynul izraelský voják, odehrávala přímo pod okny jejich hotelu Kikar zion. Špičku izraelské kultury uvítáme v Praze v září příštího roku. Reportáž z posledního vývoje v Izraeli si můžete přečíst v některém z následujících čísel Reflexu.

Text a foto JAN ŠIBÍK

Stamicovo kvarteto

Fotografická agentura Signum

Hot line

REFLEX – CS
Společenský týdeník
Ročník V. Vydává Ringier ČR, a. s.
Šéfredaktor:
ZDENĚK CECH
Zástupce šéfredaktora:
MARTIN VACEK
Art director:
JAN GADLER
Oddělení kultury:
MILAN TESAR (vedoucí),
Tomáš Bělohrádek,
Jiří Ruff
Oddělení publicistiky:
JAN CVELBAR (vedoucí),
Miloš Černík, Marta Fonclová,
Alena Jakova, Pavel Kovář,
Stanislav Motl, Petr Neugebauer
Reportéři:
TOMÁŠ FORTÝN (vedoucí),
Jan S. Dolezal, Jana Kosatíková,
František Ruzicka, Radovan Šimský
Oddělení politiky:
DAN KRUBY
Zahraniční oddělení:
DANA MAZALOVÁ
Fotooddělení:
PETR JEDINÁK
(vedoucí a obrazový redaktor),
Klára Rejkalová (produkční),
David Kraus, Jan Šibík
Grafické oddělení:
FRANTIŠEK STACH (vedoucí),
Aleš Hanomský, Jan Knížetová,
Aleš Pospíšil, Luboš Vagnerová
Produkce:
Dr. PAVEL TANEV
Šéfredaktor redakce:
Dr. Iva Janáková
Korektoři:
Věra Matějcová, Jaroslav Sejtar
Sekretářka redakce:
Božena Kolářová
Inzerce: MARKÉTA SOCHOVÁ
(pevná tel.: 24 21 37 14 nebo
ústředna + linky 246, 248 a 249)
Redakce a distribuce:
Bocelova 1, 120 52 Praha 2
(pevná
24 21 70 69, 24 20 18 19,
24 22 60 67, 24 21 67 19,
fax: 24 21 25 38
Není reprodukce z balení
NADE VOJÁKŮ
Vlašská 23, 169 00 Praha 6
Rozšiřuje Příš a soukromí distributoři. Objednávky na předplatné přijímá firma ALL Production, P. O. Box 732, 111 21 Praha 1, telefon: 02/75 93 58 a fax: 02/75 60 40, a kvůli administrace PNS, doručovatelů tisku a předplatitelská středisko. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS, a. s., administrace vývozu tisku, Hvězdárenská 5–7, 149 00 Praha 4-Ruzyně, a redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha č. j. 1594/94 ze dne 20. 7. 1994, index 46280.
Číslo 46 vychází 4. 11. 1994
© REFLEX
All rights reserved

Jednou z nejdůležitějších prezentací společného souboru židovské hřbitovy členů Signum byla výstava v Jeruzalémě v Národní hebrejské
a univerzitní knihovně v roce 1994. Fotografie se dostaly tam, kde si jich pravděpodobně nejvíc vážili.

Členové fotografické agentury Signum vystavovali svůj již proslavený soubor o židovských hřbitovech.

1991 — Brno – Dům umění
1992 — Francie - Paříž – Židovské muzeum – Musée d´Art et d´Histoire du Judaisme - „Měsíc světové fotografie Židovské hřbitovy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“ - Radek Bajgar, Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Dana Kyndrová, Josef Ptáček a Jan Vaniš
1992 — Praha – Staronová galerie, zahajovací projev ředitelky Židovského -uzea paní Kybalové.
1992 — Cheb – Galerie G4
1993 — Německo, Freiburg – státní galerie Marienbad
1993 —Plzeň – galerie X Centrum Maecenas
1993 — Praha – Centrum nezávislé žurnalistiky
1994 — Německo, Mnichov – galerie Alfreda Kubina v Sudetoněmeckém domě, kde začala ve spolupráci s agenturou Aura-pont a nadací Adalberta Stiftera série výstav po Německu a s nich první v Mnichově zahájil rabín Karol Sidon, Otto Herbert Hajek, Peter Becher a Dr. Alexander Jerie. Pokračování výstav bylo v Regensburgu, Frankfurtu a Berlíně.
1994 – Německo, Regensburg – Museum Ostdeutsche
1994 — Německo, Frankfurt n/Mohanem – Palais Jalta
1994 — Německo, Berlín
1994 — Itálie, Torino – Muzeo automobile – festival Fotodifusione

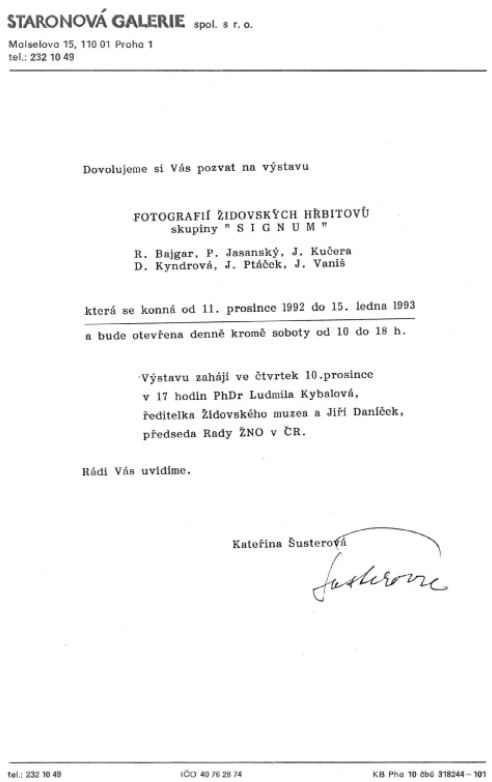

STARONOVÁ GALERIE spol. s r. o.
Maiselova 15, 110 01 Praha 1
tel.: 232 10 49

Dovolujeme si Vás pozvat na výstavu

FOTOGRAFIÍ ŽIDOVSKÝCH HŘBITOVŮ
skupiny " S I G N U M "

R. Bajgar, P. Jasanský, J. Kučera
D. Kyndrová, J. Ptáček, J. Vaniš

která se konná od 11. prosince 1992 do 15. ledna 1993
a bude otevřena denně kromě soboty od 10 do 18 h.

Výstavu zahájí ve čtvrtek 10.prosince
v 17 hodin PhDr Ludmila Kybalová,
ředitelka Židovského muzea a Jiří Daníček,
předseda Rady ŽNO v ČR.

Rádi Vás uvidíme.

Kateřina Šusterová

tel.: 232 10 49 IČO 40 76 28 74 KB Pha 10 čbú 318244 – 101

NEJVĚTŠÍ VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ ŽIDOVSKÝCH HŘBITOVŮ SKUPINY SIGNUM

V červenci 1994 probíhal v italském Turínu festival fotografie POTODIFUSIONE 1994, nejenže organizátoři pozvali z České republiky skupinu Signum a galerii Karolinum, zastoupenou měsíčníkem Fotografie-magazín. Vernisáž Židovských hřbitovů byla spolu s fotografiemi Francoise Kollara zahajovacím ceremoniálem celého bienále. Byla to jejich největší výstava za dobu jejich existence a největší výstava v Evropě. Signum tam instalovalo více než 150 fotografií.

DALŠÍ DŮLEŽITÉ VÝSTAVY ŽIDOVSKÝCH HŘBITOVŮ

1994 – Izrael, Jeruzalém – Univerzitní knihovna. Národní hebrejská a univerzitní knihovna. Dosavadním završením činnosti Signum je nesporně výstava v Jeruzalému, kterou uspořádal pražský magistrát. Výstavu kromě jiných zahájil první polistopadový velvyslanec Izraele v Československu pan Joel Sher.

Soubor zdevastovaných židovských hřbitovů se vystavoval v rozmezí 12 let a uskutečnilo se celkem 21 výstav. Poslední uspořádalo Signum v roce 2002 v Prostějově, kde je velká židovská obec a také synagoga.
Členové skupiny Signum se díky výstavě v Jeruzalémě dostali do míst, která byla tehdy těžko přístupná. Ze snímků autoři vytvořili projekt a o rok později vznikla samostatná výstava Izrael v Divadle pod Palmovkou v Praze.

1994 - Dům umění, České Budějovice 3.1.—22.1. 1994
1995 - Německo, Drážďany - Klubhaus Pentacon
1995 - Německo, Lipsko
1997 - Německo, Netzschkau - Schloss (Německo) – 23.7. (VI. festival Mitte Europa)
2001 - Německo, Berlín – České centrum, 22.3.—4.5.
2001 - Švédsko, Norrköping – ABF galery
2001 - Švédsko, Stockholm - České centrum, 29.11.—14.12. a také Berlín a Drážďany
2001- Muzeum Boskovicka, Boskovice
2002 - Prostějov – Muzeum Prostějovska, 23.5.—23.6.
Výstavy skupiny Signum:
1995 - Praha – Izrael – Divadlo pod Palmovkou
1991 - Německo, Oberhausen a Arheim – Revoluce v Praze - Haumninkeln Ringenberg
1992 - České Budějovice – Galerie Dílo
1993 - Francie, Strasbourg – Fnac galerie

Díky značné úspěšnosti výstav židovských hřbitovů, natočila Česká televize čtyřicetiminutový film o práci Signum, který se vysílal koncem roku 1994.

FOTOINSTALACE

V Turíně i v Jeruzalémě členové skupiny instalovali své snímky přímo na místě. Byl to desetinný model objektu, který byl připraven pro realizaci a měl být instalován na výstavě Signa, která se jmenovala Fragmenty v rámci Dne Prahy v Jeruzalémě. Tento objekt tam byl symbolem vztahu míst, která členové při vytváření souboru nalezli, a proto fotografie na fotoplátně jde zcela po symbolice fotografie, nikoliv po její dokumentárnosti.

Skupina Signum měla v Turíně hned dvě instalace. První jako součást festivalu Fotodifusione´94, kde kurátoři a galeristé a další odborníci renomovaných evropských institucí vystavují své kolekce, a zároveň hledají vhodné výstavy pro své galerie. Zájmy skupiny Signum zde hájili Daniela Mrázková a Vladimír Remeš, kteří každoročně v Praze představovali vítězné fotografie World Press Photo. Mezi desítkami exponátů výstavy Fotodifusione našel každý člen skupiny Signum snímky, které ho něčím zaujaly.

Pro instalaci židovských hřbitovů dali Italové k dispozici 600 metrů čtverečních výstavní plochy, což znamenalo pro skupinu zatím největší evropskou výstavu. Přinesla jim i nemalé starosti při vybírání fotografií a při rozhodování, jakým způsobem své práce rozmístit co nejlépe. Více než 150 fotografií zaplnilo stěny výstavní síně.

Slavnostního zahájení se zúčastnilo velké množství lidí, pro pražskou skupinu byla nesmírně důležitá přítomnost důležitých osobností evropských galerií a muzeí fotografie.

Někteří projevili o práci skupiny zájem, a tak se začaly rýsovat nové výstavní projekty. Hlavním organizátorem setkání Fotodifusione´94 v Turíně byla Luisella D'Alessandro.Prostor v Turíně skupině pomohlo zprostředkovat České kulturní centrum v Turíně, jmenovitě paní Ivana Brožová. Jednalo se o starý plavecký bazén, který byl zrekonstruován na galerijní prostory.

„Základní myšlenkou je představovat kvalitu ve fotografii, neměli jsme zvláštní zájem na nějakém konkrétním tématu."[19]

19 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

„To čeho si kritika zvláště všimla, a co se dotklo i návštěvníků, je kvalita fotografické práce skupiny Signum. A to je také pravým důvodem, proč jsme jim věnovali na výstavě čestné místo a zároveň s pařížskou skupinou Mission Du Patrimoine.“[20] (Luisella D‘Alessandro.)

REFLEXE AUTORŮ NA TÉMA ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY

V této kapitole jsou názory jednotlivých členů skupiny o dob založení skupiny Signum a na první společný projekt. Čerpala jsem z osobních rozhovorů.

JOSEF PTÁČEK

„Toto téma bylo mocné, protože nás zajímalo. Bylo zajímavé zjistit, že neexistuje jen pár hřbitovů, ale že jsou hřbitovy ve městě či na vesnici více či méně důležité. Bylo to obrovsky vzrušující dobrodružství.“[21]

JAN VANIŠ

„Nevěděl jsem, že na Sedlčansku existují nějaké židovské hřbitovy. Třeba mi trvalo půl dne, než jsem ho objevil.”

JAROSLAV KUČERA

„Mně se do toho moc nechtělo z důvodů, že jsem tu skupinu vnímal jako skupinu živé fotografie. Ze začátku se mně do toho nechtělo, ale časem jsem se nechal přesvědčit a jsem rád, že jsem ty židovské hřbitovy fotografoval, páč to byla nádherná práce.“[22]

POZNÁMKA OD DR. PETERA BECHERA

„Pro mě osobně výstava znamená hodně, protože jsem měl možnost spolupracovat s dobrými českými umělci, kteří jsou autory opravdu pronikavých obrazů. Napsaly o ní Sudetendeutsche Zeitung i Frankfurter Allgemeine Zeitung. Můžeme mluvit o jejím velkém úspěchu po instalacích v Berlíně, Frankfurtu a Drážďanech.“[23]

20 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.
21 Zdroj, rozhovor s respondentem s Josefem Ptáčkem 18.5.2025.
22 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.
23 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

POKRAČOVÁNÍ TVŮRČÍ ČINNOSTI

K velkým úspěchům skupiny Signum patřila i samostatná výstava Josefa Ptáčka v Divadle Na Zábradlí v roce 1991.Signum nevystavovalo jen židovské hřbitovy. Například v Českých Budějovicích v Galerii Dílo byla v roce 1993 společná výstava nebo ve Štrasburku ve Francii, kde jednotliví členové vystavovali práce vzniklé po listopadu 1989.
Dana Kyndrová v roce 1993—1994 měla šest autorských výstav. Např. v Praze v Galerii K vystavovala Švýcarskou ženu, v Domě umění města Brna Podkarpatskou Rus nebo v Českých Budějovicích v Galerii K Poutní místa.

Spolu s Jaroslavem Kučerou, který vystavoval soubor Sudety, měla Dana Kyndrová výstavu ve státní galerii Schwarzes Kloster ve Freiburgu, vystavovala Odchod sovětských vojsk.

Jaroslav Kučera, kromě zmíněného Freiburgu, vystavoval dvakrát v Basileji v Galerii No name, a to v roce 1990 a 1994. V roce 1991 v Domě umění v Brně. V roce 1994 vystavoval také v Denveru (USA).

Josef Ptáček v roce 1992 prezentoval své fotografie v Českých Budějovicích v Galerii Dílo jeho známý soubor Parky.

DRUHÝ PROJEKT SKUPINY SIGNUM

Druhý projekt, který skupina vytvořila, se jmenoval Člověk a zvíře. „Původně zamýšlený titul fotografické výstavy, a na ní navazující knižní publikace Člověk a zvíře, je název učeného pojednání, a to nejspíš z humánní psychologie. Pořadí obou substantiv totiž naznačuje, že jde primárně o člověka a jeho vztah ke zvířeti. Jednotné číslo tento vztah dále zužuje, neboť odsouvá to, že lidé jsou závislí na živočiších a živčichové na lidech v rámci složitých ekosystémových vazeb celých populací.

Odtud název Člověk a zvíře. Provokativně se opouští antropocentrismus a upozorňuje, že nejde o citlivé dyády, které vznikají mezi lidským jedincem a jeho mazlíčkem. Cosi mezi pak záměrně navozuje víceznačnost: je něco mezi zvířaty a lidmi, něco těžko popsatelného, co je poutá. Svým tragickým údělem se lidé a zvířata našeho století tak přibližují, že vznikají osudy a bytosti někde mezi zvířaty a lidmi. To co je mezi, může být tedy relace, pole, mezistupeň nebo kříženec.

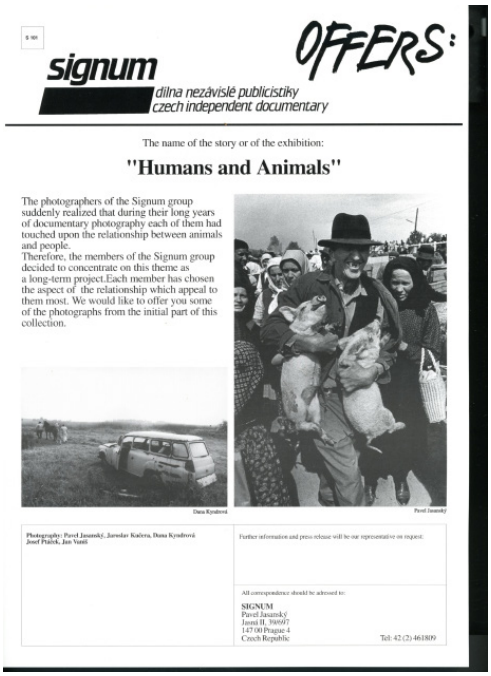
signum
OFFERS:
dílna nezávislé publicistiky
czech independent documentary

The name of the story or of the exhibition:

"Humans and Animals"

The photographers of the Signum group suddenly realized that during their long years of documentary photography each of them had touched upon the relationship between animals and people.
Therefore, the members of the Signum group decided to concentrate on this theme as a long-term project.Each member has chosen the aspect of the relationship which appeal to them most. We would like to offer you some of the photographs from the initial part of this collection.

Dana Kyndrová

Pavel Jasanský

Photography: Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Dana Kyndrová, Josef Ptáček, Jan Vanil

Further information and press release will be our representative on request:

All correspondence should be adressed to:

SIGNUM
Pavel Jasanský
Jasná II, 390697
147 00 Prague 4
Czech Republic
Tel: 42 (2) 4618819

V každém případě není vztah ke zvířatům u lidí pouze individuální, neboť je podmíněn jejich kulturními vzorci. Ty se pak promítají i do nemalé části předmětné kultury. Některá zvířata žijí v trvalém zajetí, lidé je domestikovali. Není však člověk, který žije trvale mezi nimi, svým způsobem minimalizován? Bylo by zajímavé zmapovat například hranici, kterou lidé vedou mezi sebou a zvířaty, ohrada, chlév, velkokapacitní kravín, konírna, kurník, drůbežárna, kotec, klec, bouda, výběh, dostihová dráha. To jsou různé formy vězení, které člověk přichystal zdomácnělým zvířatům. Když tato slova lidé pak přenesou na svá obydlí, bývá to myšleno ironicky. Přitom vnímání a vizuální sdělování na jedné straně zasahovalo ty podstatné uzly vztahové sítě, na druhé straně apelovalo na návštěvníky výstavy, a poté čtenáře fotografické publikace tím nejúčinnějším způsobem.

Intelektuální díla fotografie se nerealizují jenom doprovodným textem, ale i méně zjevnými prostředky, jako je společný projekt, tematické koordinace uprostřed týmu, promyšlená volba technických postupů, práce v sériích nebo odhalování latentních vazeb mezi již vzniklými snímky. Sociální ekolog, který úvodním slovem otevíral nemálo fotografických výstav a katalogů (Čapková, Čejka, Hník, Hochová, Horníčková, Ptáček, Štecha atd.) a publikoval o fotografii časopisecky i knižně, vidí těžiště svého podílu na celém projektu právě v těchto aktivitách, které chce ovšem suverénním umělcům ve skupině Signum vždy pouze nabízet, nikoli podsouvat nebo dokonce vnucovat.“[24]

Členové skupiny Signum si v průběhu jejich prvního projektu uvědomovali, jak je důležité stanovit téma na druhý projekt. Nápadů měli každý mnoho, ale dlouho se nepodařilo najít téma, s kterým by souhlasili všichni. Možná to bylo zaviněno tím, že už v tu dobu se každý věnoval i svým vlastním projektům, každý z nich byl velkou fotografickou osobností.

Druhý projekt nazvali Člověk a zvíře. Dana Kyndrová se na toto téma vrhla s obrovskou energií a díky Josefu Ptáčkovi získala přístup do masokombinátu ve Studené (dnešní Masna Studená).

24 BLAŽEK, Bohuslav. Rukopis, 8. 2. 1996.

Dana Kyndrová

Josef Ptáček

Jaroslav Kučera

Pavel Jasanský

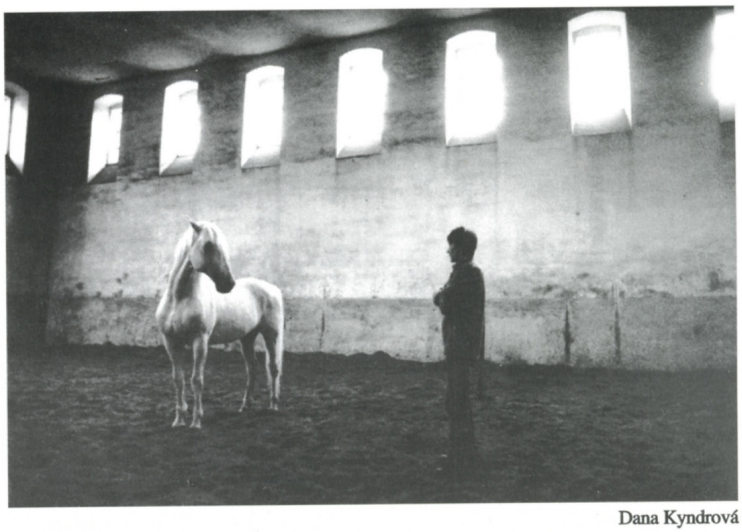

Dana Kyndrová

Jaroslav Kučera

Josef Ptáček

Josef Ptáček

JOSEF PTÁČEK

„Nedokázali jsme se shodnout na jednom společném tématu. Dali jsme dohromady společné téma, které se mělo jmenovat Člověk a zvíře, a to byl nápad Pavla Jasanského a můj. Pavel Jasanský byl milovníkem psů, měl boxery, no a já jsem vlastně v té Asii fotil takové vztahy, jak se chová třeba v Nepálu člověk k opicím, protože tam je jedno z hlavních božstev ten Anuman, a to je člověk s opičí hlavou. Ganéša, jako hlavní bůh, toho katmánského údolí je člověk se sloní hlavou, takže já jsem dělal tyto geneze."

Dále vědomě fotografoval téma Člověk a zvíře v tibetských klášterech. Tamní mniši věří, že toulaví psi jsou reinkarnovaní mniši, kteří se provinili proti pravidlům mnišské disciplíny a převtělili se do psa, ale v momentě, kdy budou žít podle zákonů karmy, tak se zase vrátí do mnišského stavu. Tak je chodili krmit.

„Strávil jsem tam mnoho času a viděl jsem, jak se ti mniši k těm psům chovají. Vždy když jsme se trochu báli k těm psům jít, protože to byla smečka toulavých psů a opravdu člověk neví, co oni udělají. Ten jeden mnich mi říkal „ Podívej, jaký mají oči. Ty ti neublíží, ale musíš se na ně dívat stejně jako oni na tebe. Pro mě to byly zážitky spíše duchovní."

„Takže Člověk a zvíře se rozplynul v mlze. Všichni jsme se vrhli na své vlastní projekty a další, a další aktivity, protože jsme se museli něčím živit. A Signum šumělo někam do ztracena. Ani není znám datum zániku, nikdo nikdy neudělal žádnou tečku, nebylo to ničí přání, jen se to přirozeně opotřebovalo."[25]

Projekt Člověk a zvíře se nikdy nevystavoval. Vznikl pouze katalog.

POHLED NA JEJICH FOTOGRAFICKÉ PROJEKTY

První společné aktivity budoucích členů skupiny Signum souvisely s dokumentací událostí kolem Sametové revoluce. Tehdy fotografovali proměnu veřejného prostoru, shromáždění, tváře demonstrantů i intimní momenty – s osobním zaujetím a citlivostí, která už naznačovala pozdější poetiku jejich práce.

25 Zdroj, rozhovor s respondentem s Josefem Ptáčkem ze dne 18.5. 2025.

Tato fotografie byla sice původně intuitivní, nesená impulzem doby, ale zpětně se dá chápat jako zárodek určitého způsobu vidění světa. Některé z těchto snímků byly pod hlavičkou Signum prezentovány.

V těchto raných fotografiích se už zřetelně projevuje specifická schopnost členů skupiny vnímat události nejen jako politické dění, ale jako lidské příběhy, vizuální ticho uprostřed hluku. Nešlo jen o reportáž, ale o vnímavou reakci na atmosféru přelomu, která hledala obrazy s přesahem, nikoliv senzaci.

Tato poloha – na pomezí dokumentu, výtvarného gesta a existenciální výpovědi se později naplno rozvinula v jejich společných projektech.

Prvním z nich byl cyklus o devastaci židovských hřbitovů, dnes považovaný za jeden z nejdůležitějších výstupů skupiny. Tento projekt spojuje výtvarnou citlivost s dokumentárním obsahem. Fotografové navštívili desítky židovských hřbitovů po celém Česku a zaznamenali jejich často zapomenutý nebo zchátralý stav. Výsledné fotografie jsou mnohem víc než jen obrazovou inventurou. Každý snímek je poetickým svědectvím o čase, o kulturní paměti i o zanedbané krajině. Vizuální jazyk fotografií se vyhýbá patosu, ale o to silněji působí. Záběry zarostlých náhrobků, kamenných cest mizících v trávě nebo detailů písma na rozpadajících se náhrobcích vytvářejí tichý, ale naléhavý příběh o přítomnosti minulosti.
Zároveň měl tento cyklus reálný společenský dopad – fotografie se staly součástí diskusí o rekonstrukcích hřbitovů, napomohly k obnově zájmu o židovské dědictví v Čechách a na Moravě a ukázaly, jak může fotografie působit i mimo galerijní prostředí. Signum zde vystoupilo jako tvůrčí kolektiv, který dokáže spojit estetickou hodnotu s etickým obsahem.
Šlo o dokument, ale zároveň o hluboké výtvarné vyjádření. Tento „Tichý dokument“ se stal jedním z charakteristických znaků skupiny.

Na projekt o židovských hřbitovech tematicky nenavazuje, ale formálně se z něj vyvíjí další společná práce skupiny: Člověk a zvíře. Zde se fotografové posunuli od kulturně - historické paměti ke vztahu živých bytostí. Vizuálně velmi různorodý soubor zkoumá soužití, střet i paralely mezi člověkem a zvířetem.

Ač se může zdát, že jde o odklon od předchozího projektu, i zde se objevuje duchovní a symbolická rovina. Zvíře není objekt – je partnerem, zrcadlem, archetypem. Snímky často balancují mezi skutečností a metaforou: detail oka, těla, gesta, ale i pohled na prostředí, v němž se oba druhy potkávají. Výsledné fotografie působí silně, někdy zneklidňujícím způsobem, jindy jako něžná meditace.

Oba projekty mají rozdílný námět, ale spojuje je vnitřní soustředěnost, kontemplativní přístup a cit pro význam, který přesahuje samotný motiv. V tomto smyslu lze říct, že skupina Signum budovala vlastní vizuální jazyk – jazyk, který nevysvětluje, ale vybízí k tichému zamyšlení. Nejde o fotografii rychlého dojmu, ale o fotografii setrvání. Důležitým aspektem celé činnosti skupiny je i její vztah k vlastní, individuální tvorbě členů. Mnozí z nich se později věnovali samostatným projektům: krajině, portrétu, inscenované fotografii, práci s tělem nebo s pamětí. Ve všech těchto oblastech je ale cítit společný duch: hledání pod povrchem, důvěra v obraz jako médium významu, zájem o ticho jako plnohodnotnou součást sdělení.

Zhodnocení činnosti skupiny Signum tedy nespočívá jen v úspěchu jednotlivých výstavních projektů, ale v celkovém postoji k fotografii: jako k prostředku hlubšího myšlení, jako k výrazu etické citlivosti a jako k způsobu, jak být pozorný vůči světu. Jejich tvorba není hlasitá, ale zůstává slyšitelná – právě díky tomu, že se nebojí být pomalá, tichá a soustředěná.

INDIVIDUÁLNÍ PROJEKTY ČLENŮ SIGNA

JAROSLAV KUČERA

Po společném projektu skupiny Signum o židovských hřbitovech se Jaroslav Kučera pustil do tématu Sudety. Tato lokalita byla velmi ovlivněná německou kulturou, kdy tam pobývali a podnikali Němci prakticky od 13. století. „Zajímá mě ten přerod a chtěl bych ho zachytit, dříve než bude všechno úplně jiné. Je to, ale velice široké téma.“[26]Jaroslava Kučeru téma Sudet zřejmě provokuje. Proměny společnosti jsou tu totiž strmější, viditelnější, dramatičtější i dobrodružnější než kdekoliv

26 MRÁZKOVÁ, Daniel. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993,č.4,s. 18.

2

3

4

5

2. CHEB, červen 1992
Seděl jsem na lavičce v parku s jedním romským pasákem a Andrea šla do práce...

3. ARNOLTOV, červen 1992
4. *Monice bylo ten den osmnáct. Plnoletost slavila na silnici i mimo ni.*

5. KARLOVY VARY, únor 1992
Tahle striptérka je z Moravy a v tomhle smutném pokoji bydlela v době svého angažmá ve Varech.

6. DUBÍ, únor 1992
S Lucií jsem se seznámil na obědě v hotelu Thermia v Teplicích. Rovnou jsem se zeptal, jestli zná E55. Řekla, že v Dubí má u hospody V zátiší svůj plac, a tak jsme tam večer jeli.

7. CHEB, červen 1992
8. *Pasáka těchto děvčat jsem viděl v Pekle (chebský bar) - cikán jako hora. Ani jsem se nepokoušel seznámit se s ním.*

SUDETY

„Sudety se dnes mění ze dne na den. Zajímá mě ten přerod a chtěl bych ho zachytit, dřív než bude všechno úplně jiné. Je to ale velmi široké téma. Nejen proto, že zahrnuje poměrně rozsáhlé území, téměř lemující hranice naší republiky, ale i problematika je velmi široká. Týká se architektury, životního prostředí a samotného života lidí. A lidi jsou tady zvláštní, nepodobní těm ve vnitrozemí. Jsou podivně vykořenění, jako by bez vztahu ke kraji, k půdě, k místním tradicím. Není se co divit, většinou sem přišli po válce jako osídlenci z nejrůznějších částí země, mnozí jako vystěhovalci z Podkarpatské Rusi, z Transylvánie i odjinud. Je to tady pestré národnostně i rasově. Pohraniční zóna provokuje jinde mnohem mírnější aktivity - překupnictví, prostituci, veksl. Navíc tu kvete nový druh gastarbeitrů - cestujících dělníků, kteří mají domovy v Plzni, Karlových Varech či

jinde. Má pro fotografa nedocenitelnou vlastnost. Z téměř každého člověka si Kučera dokáže rychle udělat kamaráda, rychle navazuje mezilidský kontakt a získává důvěru.

JOSEF PTÁČEK

Projekt o buddhismu postihuje formy tibetského buddhismu v Asii. „K tématu jsem se vlastně dostal souhrou mnoha okolností. Byl jsem deset let bez cestovního pasu, a když jsem v roce 1987 pas získal, rozhodl jsem se odměnit sám sebe a odjet hodně daleko - do Himaláje. A tam mě téma buddhismu dokonale vzalo.“[27]

„Ve Veltrusích - Laudonův pavilon. To prostředí parků, to objevování, to, že to vůbec existuje, to nesmírné bohatství, s tím se může pochlubit jen málokterá země v Evropě. Jednak to bylo úžasné dobrodružství nacházet, a ještě větší to fotografovat. Protože, to jsou věci, kde nacházím poslední snahu člověka svůj život harmonizovat se vším všudy. Lidé se obklopili krajinou, kterou si vytvořili, aby byla obyvatelná, aby nenásilně zasahovala do okolního terénu přírody. Tvořit park, je tvůrčí činnost, která najde své naplnění za 50–100 let, protože když se ten pak založí, tak jsou stromy 2 metry vysoký a teprve za 100–200 let tomu duby dají ten charakter, který dnes jsme schopni vnímat. Ta fotografie, v podstatě, pokud to není koláž, montáž, mám na mysli čistou fotografii, vychází z toho reálného obrazu skutečného světa, ta má schopnost z týhle tý věci udělat vlastně okamžik pravdy. To si myslím, že žádný jiný kumšt nemůže. Každý jiný vzniká mnohem déle - sochař dělá sochu 2 roky, malíř maluje obraz 3 měsíce a fotografie je teď.“[28]

IGNUM / JOSEF PTÁČEK

19

9. DHARAMSALA, Indie 1991
Ohlo je zdobě z klášterní školy. Místa, kam přijíždějí buddhisté mnoho z celého světa a kde se jim dostává nejvznešenějšího kolení. Ta kráva tam sehrála perfektní kompoziční roli.

loutkové divadlo a činohra), edle toho zájem o živou nentární fotografii, kterou ofuzuje při svých cestách ředevším po Asii (oblast himálaje, Čína). V rámci čs. rajinářské fotografie je významný ho cyklus zámeckých obor

a parků, rozvíjený od 80.let. Činný rovněž v oblasti reklamní fotografie. Autorem čtyř obrazových knih. Spolupráce s tiskem, 18 samostatných výstav. Fotografie ve sbírkách: UPM Praha, Moravská galerie Brno, Photofind New York, soukromé

sbírky v USA, Francii, Německu a Československu. Odměnila Fadrus cen, napsobol na divadelní fotografii (Novi Sad, 1989) a revoluční události ve Východní Evropě (Budapešť, 1990).

FOTOGRAFIE
25

27 MRÁZKOVÁ, Daniela. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993, č.4,s.22.

28 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

17

17. ULÁNBÁTAR, Mongolsko 1990
Střídání generací mnichů je pro Mongolsko v současné době typické. Jsem rád, že jsem byl svědkem samého počátku vlivu politických změn v této zemi na život, včetně náboženských tradic.

18

18. DHARAMSALA, Indie 1991
Tohle místo je sídlem dalajlámy a ten hoch v okně autobusu patří k vyznavačům extrémní polohy buddhismu. Jde o individualistického poutníka na cestě domů. Tahle fotografie patří k takovým těm uviděným a rychle zachyceným situacím - není to snímek, který by člověk hledal nebo plánoval...

JOSEF PTÁČEK (1946) se narodil ve vesnici Počátky. Je absolventem Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích a FAMU v Praze. Samostatný fotograf - všestranně orientovaná tvorba. Od poloviny 60.let se věnuje divadelní fotografii

DANA KYNDROVÁ

„Léta jsem fotografovala komunistické manifestace. Pak jsem dokumentovala odchod Sovětské armády. Bylo to pro mě důležité - znamenalo to konec takzvaného normalizačního procesu. Když jsem pak začala fotografovat Podkarpatskou Rus, prochodila jsem desítky kilometrů, zvykla si na tamější divu krásnou a stále ještě člověkem nedotčenou přírodu a seznámila se s krásnými lidmi, rozhodla jsem se v práci pokračovat.“[29]

„Když se pohybuji na Kladně, je to mnohem víc, než kdybych si o tom přečetla knížku, nebo kdyby mi Hrabal popsal to prostředí, tak tohle mi přináší mnohem víc. Vyfotím vztahy těch lidí, život kolem sebe, obrazí se v tom samozřejmě i jeho charakter, jeho vlastnosti.“[30]

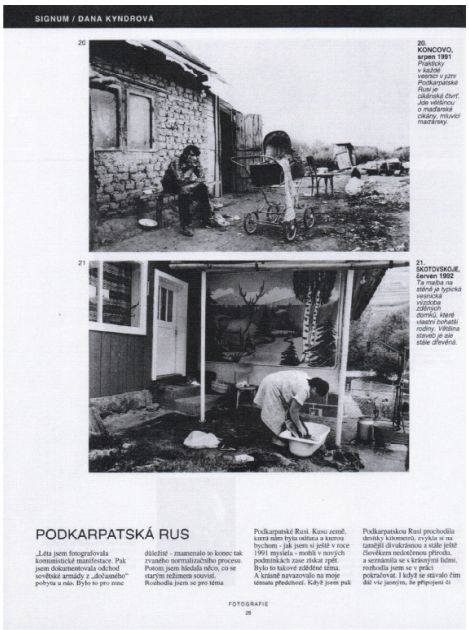
SIGNUM / DANA KYNDROVÁ

20. KONCOVO, srpen 1991 Praktický vozík v vesnici v pohr. Podkarpatské Rusi je ukázková čtvrť. Jde většinou o maďarské okrainy, mluví maďarsky.

21. SKOTOVSKOJE, červen 1992 Ta malba na stěně je typická vesnická výzdoba zděných domků, které nemají pokoušet vodiny. Většina stavěb je dosud stále dřevěná.

PODKARPATSKÁ RUS

„Léta jsem fotografovala komunistické manifestace. Pak jsem dokumentovala odchod sovětské armády z „dočasného" pobytu u nás. Bylo to pro mne důležité - znamenalo to konec tak zvaného normalizačního procesu. Potom jsem hledala něco, co se starým režimem souvisí. Rozhodla jsem se pro téma Podkarpatské Rusi. Kusu země, která nám byla ostuna a kterou bychom - jak jsem si ještě v roce 1991 myslela - mohli v nových podmínkách zase získat zpět. Bylo to takové zdědění téma. A tohoto navazovalo na moje témata předchozí. Když jsem pak Podkarpatskou Rusi prochodila desítky kilometrů, zvykla si na tamější divukrásnou a stále ještě člověkem nedotčenou přírodu, a seznámila se s krásnými lidmi, rozhodla jsem se v práci pokračovat. I když se stávalo čím dál víc jasným, že připojení ze

FOTOGRAFIE 26

IGNUM / DANA KYNDROVÁ

22. KONCOVO, srpen 1991 S touhle rodinou jsem se seznámila ve městě. Pozvali mě na svatbu...

23. SKOTOVSKOJE, leden 1992 Při pravoslavném pohřbu je zvykem, že se mrtvý nese z domu v otevřené rakvi až na hřbitov. Doprovází ho obvykle celá vesnice.

ještě lépe vrácení té země se ionat nebude. Zamilovala jsem si am přírodu i lidi. Obojí tu k sobě ná blízko. Lidé berou zákony ivota jaksi samo sebou, přirozeně. Narození, smrt jsou va přirozené póly života, které e prostě ději. Když dnes

Podkarpatskou Rus opouštím, už se těším, že se tam zase vrátím. Používám fotoaparát Canon F 1 a z filmů ORWO NP7."

FOTOGRAFIE 27

29 MRÁZKOVÁ, Daniela. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993, č.4,s.26.

30 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

PAVEL JASANSKÝ

Ihned po pádu komunismu se Pavel Jasanský pustil do spousty aktivit: začátkem roku 1990 spoluzaložil agenturu Signum - dílnu nezávislé publicistiky. S agenturou Signum se několik let věnoval společnému projektu dokumentující zaniklé židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě. A také začal provozovat vlastní grafické studio JAGO. V letech 1992—1998 navíc vedl pražské FAMU seminář multimediální tvorby.

„Dalším Jasanského samostatným projektem pod hlavičkou skupiny Signum byl cyklus Disabled (česky někdy jako Mosty): dokumentace života tělesně hendikepovaných v kalifornském Berkeley. Jasanský byl porevolučním kvasu pozván místní dobročinnou nadací a byl překvapen kvalitou a lidskostí temní péče, sahající do naprosté rovnoprávnosti ve všech směrech až po pestré kulturní a sportovní využití klientů. Zároveň se tím sám nepřímo vrátil k ‚pečovatelským' částem svého rozsáhlého cyklu Fotografie."[31]

Projekt začal vznikat na zakázku americké instituce a nadace Olgy Havlové. Šlo o dokumentaci programů pro tělesně postižené, užívaných v USA, zejména v Kalifornii, kde jsou v tom nejdále. V Americe se totiž tělesně postižení lidé považují za po všech stránkách rovnocenné s lidmi zdravými, a aby to bylo pravdou, dělá se pro to všechno, co je třeba.[32]

SIGNUM / PAVEL JASANSKÝ

34. – 36. UNIVERZITNÍ CAMPUS, Kalifornie 1991
Tento tělesně postižený Korejec se dostal na kalifornskou univerzitu za své úspěchy při práci na počítačích. Slipendiní pobyt mu zajišťuje samotná firma IBM.
V Americe studuje astronomii a bravurně užívá veškerého technického zařízení - i když má chromé ruce.

34

Věnuje se i reklamní a divadelní fotografii. Jeho práce jsou zastoupeny ve 14 knižních publikacích. Začastěl se více než 50 výstav doma i ve světě.

Zastoupení ve sbírkách: Bibliothèque Nationale Paříž, Národní galerie Praha, Moravská galerie Brno, Ludwig Museum Kolín n.R., Museet Fotokunst Odense.

FOTOGRAFIE
32

SIGNUM / PAVEL JASANSKÝ

33

31. CESTOU NA BALET, Berkeley 1991
Tohle chromé dívče žije se psem ve svém domku, po městě jezdí speciálně upraveným automobilem a pravidelně navštěvuje baletní lekce v univerzitním campusu. Ply nějaký čas psem jí dělal společníka. Žila přesně tak, jako ostatní zdraví lidé. A všichni se k ní jako k naprosto zdravému člověku chovali. Ani v obchodech, když nakupovala, jí nikdo nedával přednost, nikdo jí napomínal. Byro to překvapující a vlastně - příjemné.

32. Fyzická a umělecká therapie, Berkeley 1991
Z těchto dvou dívek je jedna zdravá a druhá tělesně postižená. Zde v Kalifornii jsou lekce karate, baletu, tance a různé další běžné společné pro tělesně zdravé i postižené. Zvláště kursy sebeobrany jsou pro ně s nějakou tělesnou vadou žádané, aby se i oni mohli postavit proti napadení.

33. BALET, Berkeley 1991
Toto je baletní kreace na hudbu. Zdraví se s tělesně postiženými vzájemně dopřejí. Není dokonce výjimku, když „rozdívá" dopole v tělocvičně až ke hradbě, na kterou se pak vyšvihne a cvičí.

Berkeley nebo San Francisco tančí, hrají tenis, plavou; jak studují s chromými nakatna pracuje na computeru; jak postižení všeho druhu jsou vtaženi do běžného života. - Původně měla být výsledkem zdobo projektu Pavla Jasanského výstava, přibližující odborné o laické veřejnosti u nás americké chápání socializace tělesně postižených; myšlenky zakládající vztah veřejnosti k těmto lidem. Téma jej však prý zaujalo natolik, že se mu chce věnovat i doma a nahlédnout problém i z druhé stránky.

PAVEL JASANSKÝ (1938) pochází z Prahy. Vystudoval geografiku na přírodovědecké fakultě UK v Praze. Samostatný fotograf, činný i v oblasti užitého umění. Je všestranně orientovaný. Ve svých živých fotografiích velmi otevřeně tematizuje závažné životní okamžiky - zrození, smrt, nemoc, stáří. Současně od poloviny 60. let rozvíjí cyklus rozmanitých fotopláten Tifla, kde dramatičnost shluků nahých těl je maximálně zdůrazněna expresivními malířskými zásahy, umělujícími až k deseruci fotografické prezentace.

FOTOGRAFIE
30

SIGNUM / PAVEL JASANSKÝ

31

32

MOSTY

Projekt začal vznikat vlastní na jakoení zakázku americké instituce a nadace Olgy Havlové. Šlo o dokumentaci programů pro tělesně postižené, užívaných v USA, zejména v Kalifornii, kde jsou v tom nejdále. Jde o programy pro děti předškolního věku, studenty základních, středních i vysokých škol. V Americe se totiž tělesně postižení lidé považují za po všech stránkách rovnocenné s lidmi zdravými a aby to bylo pravdou, dělá se pro to všechno, co je třeba. Existují například zákony, které zaručují, že většina veřejné mínění - financace, divadla, školy, restaurace, galerie, tělocvičny, knihovny, obchody, nebo-li nádraží, podzemní dráhy apod. - jsou přizpůsobena i k nevidícím tělesně postižených. Ne dost na tom. K tomu, aby se tito lidé cítili jako přirozená součást společnosti, slouží i veškeré lidské aktivity, které počítají se společnou účastí jak zdravých, tak tělesně postižených. Je ohromnou vášří, jak mladí, a nás většinou odkázaní k tělesné nečinnosti, v Kalifornském

FOTOGRAFIE
30

31 VANČÁT, Pavel, Pavel Jasanský 1938—2021. Praha archiv výtvarného umění, Galerie hlavního města Prahy 2024 s.18.

32 MRÁZKOVÁ, Daniela. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993, č.4,s.30.

FOTOGRAFICKÉ PROJEKTY SIGNA

JAROSLAV KUČERA

„Já si vždycky přál existenci nějakého společenství, které by sdružovalo fotografy zaměřené na živou fotografii, ale až do převratu na to jaksi nebyla vhodná doba.“[33]

DANA KYNDROVÁ

„Přidala jsem se již v době, kdy měli nafocené židovské hřbitovy. Abych něco do tohoto souboru měla, přidala jsem něco z Podkarpatské Rusi, fotografie Lopuchov. Je pravda, že na jižní Moravě jsem nějaký židovský hřbitov nafotografovala, ale bylo to na kinofilm.“[34]

RADEK BAJGAR

„Co vám vlastně mohu říct, je tak něco vzdáleného. Byl jsem na začátku s Pavlem Jasanským. Proběhla revoluce kliniky, kde jsem pracoval jako doktor. Byli jsme plni plánů. Vím, že s Pavlem jsme to řešili v lednu 1990. Přemýšleli jsme, co všechno je možné, vlastně co budeme dělat. No, a jak to budeme organizovat. Pro mě to byla jedna z možných cest, byla to šílená doba, takže ty možnosti byly na všechny strany. Pro mě to nebyl životní sen založit fotografickou agenturu. Pavel byl mnohem zkušenější, starší, byl to známý fotograf. Takže vlastně nevím, co jsme od toho čekali, že budeme prostě fotit a pamatuji si, jak jsme si pořád telefonovali a vymýšleli, co bychom udělali.

Pavel Jasanský sehnal přes nadaci Charty od profesora Janoucha nějaký počítač či tiskárnu nebo něco takového nám přispěli. První fotky, co jsme dělali, byly až ty židovských hřbitovů, my jsme každý dělal svoje. Já jsem fotil v 1989 dost intenzivně ty první tři demonstrace - lednovou, srpnovou a říjnovou. V té době jsem hodně publikoval po celém světě.”

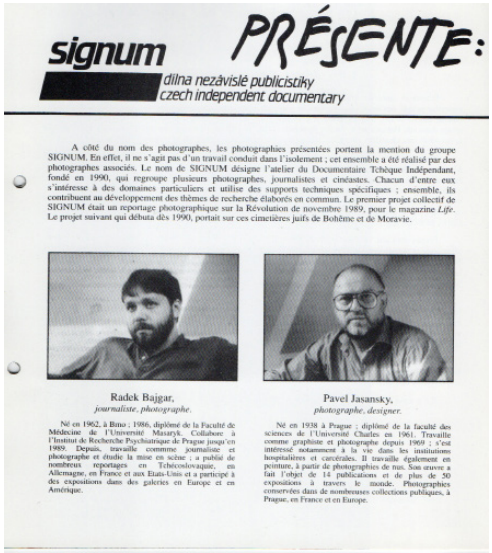

signum PRÉSENTE:

dílna nezávislé publicistiky
czech independent documentary

A côté du nom des photographes, les photographies présentées portent la mention du groupe SIGNUM. En effet, il ne s'agit pas d'un travail conduit dans l'isolement ; cet ensemble a été réalisé par des photographes associés. Le nom de SIGNUM désigne l'atelier du Documentaire Tchèque Indépendant, fondé en 1990, qui regroupe plusieurs photographes, journalistes et cinéastes. Chacun d'entre eux s'intéresse à des domaines particuliers et utilise des supports techniques spécifiques ; ensemble, ils contribuent au développement des thèmes de recherche élaborés en commun. Le premier projet collectif de SIGNUM était un reportage photographique sur la Révolution de novembre 1989, pour le magazine *Life*. Le projet suivant qui débuta dès 1990, portait sur ces cimetières juifs de Bohême et de Moravie.

Radek Bajgar,
journaliste, photographe.

Né en 1962, à Brno ; 1986, diplômé de la Faculté de Médecine de l'Université Masaryk. Collabore à l'Institut de Recherche Psychiatrique de Prague jusqu'en 1989. Depuis, travaille comme journaliste et photographe et étudie la mise en scène ; a publié de nombreux reportages en Tchécoslovaquie, en Allemagne, en France et aux Etats-Unis et a participé à des expositions dans des galeries en Europe et en Amérique.

Pavel Jasansky,
photographe, designer.

Né en 1938 à Prague ; diplômé de la faculté des sciences de l'Université Charles en 1961. Travaille comme graphiste et photographe depuis 1969 ; s'est intéressé notamment à la vie dans les institutions hospitalières et carcérales. Il travaille également en peinture, à partir de photographies de nus. Son œuvre a fait l'objet de 14 publications et de plus de 50 expositions à travers le monde. Photographies conservées dans de nombreuses collections publiques, à Prague, en France et en Europe.

33 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

34 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

To jste ještě publikoval pod svým jménem nebo pod agenturou Signum?

„Většinou ještě pod sebou, no a v okamžiku, jak jsme se domluvili, jsem tam hrdě samozřejmě psal agenturu Signum. Já vlastně nevím, jestli jsme fyzicky existovali. Kdybyste se neozvala, tak já o Signum posledních 20 let nevím. Dana Kyndrová přistoupila do Signa, kdy já už jsem v agentuře vlastně nefungoval. Proto moje kariéra v tom byla hrozně krátká, protože já jsem vůbec nevěděl, co budu dělat. Záhy jsem založil časopis Reflex a poměrně brzy jsem se stal jeho šéfredaktorem. Takže cokoli jiného přestalo být jako pro mě časově únosný. Tohle mě jako úplně pohltilo, a pak jsem přešel do televize, to kolem roku 1993. Ještě jsem fotil pro Reflex a pro sebe, ale už nikdy jsem neměl potřebu se tím živit. Tím pádem má fotografická kariéra zahynula."

Řekl jste živit. Židovské hřbitovy vás někdy dokázaly uživit?

„Ne, rozhodně ne. Když jsem dělal pro Reflex, tak jsem alespoň jako fotil své reportáže a občas jsem fotil reportáž někomu z kolegů. Takže jsem za to měl nějaký honorář, který pokryl nějakou část mého příjmu. Od té doby nevím, že bych za fotografii někdy dostal nějaké peníze, už to nikdy nebyl úmysl. Židovské hřbitovy byly neuvěřitelně zdevastované. Například v Hodoníně, to bylo prostranství mezi cukrovarem a rodinnými domky, takže to vlastně nebyl ani hřbitov. Byly tam rozkopaný zbytky náhrobků.

Pán s těmi slepicemi, to byl pán v Havlíčkově Brodě. Jestli to byla bývalá fara, možná to byl pán, co s tím neměl nic společného. Jen měl na zahradě náhrobky a podkládal s nimi králíkárny.
Všechny židovské hřbitovy byly volně přístupné to-bylo naopak nechané svému osudu. Nanejvýš jsme museli přelézt zbytky oplocení. Vím, že někdy to byl soukromý prostor v rámci nějaké zahrady."

Svým způsobem jste poukázali na svět židovských hřbitovů a díky vám se s nimi začalo něco dít?

„Ano, začaly se dávat do pořádku.
Moje fotografie obtížně konkurovaly. Josef Ptáček je dělal výrazně výtvarněji. Pojal jsem to více jako novinářsky."

Vy jste měli nějakým způsobem rozdělené lokality?

„Já si to už nevybavuji a myslím, že dnes bychom to dělali asi tak, že bychom sdíleli nějakou mapu a odškrtávali. Tenkrát žádný internet nebyl, takže jsme, podle mě, jen informovali, kdo co. Vím, že s Pavlem Jasanským jsme byli na ústředí židovské obce. Dostali jsme základní seznam měst. Neměl jsem žádnou přesnější informaci, když jsem někam přijel, tak jsem to hledal a kolikrát to nevěděli ani místní obyvatelé. Trvalo to někdy dlouho, než jsem hřbitov objevil."

Čím jste židovské hřbitovy fotografoval?

„Byl to klasický kinofilmový fotoaparát Cannon teď už si nevzpomínám AE1, zřejmě."

Jak dlouho jste se fotografování židovských hřbitovů věnoval?

„Nevím přesně, asi dva roky, ale když jsem byl někde v blízkosti nebo jsem na nějaký hřbitov narazil tak jsem to fotografoval dál, ale intenzivně ty dva roky."

Jak si vybavujete, jak to probíhalo dál s výstavami?

„Myslím, že mé fotografie na výstavách byly zastoupeny v menší části než u ostatních členů. Tento projekt žil svým životem a já se jen dozvěděl, kde je v tuto chvíli výstava, ale sám jsem na to skutečně neměl čas se tomu více věnovat. Opravdu se o to staral hlavně Pavel Jasanský, a asi mu pomáhal Josef Ptáček. V životě jsem byl součástí strašně moc věcí na počátku, a jak se to rozjede, tak to velmi rychle opouštím. Jak vidím, tak Signum jsem asi opustil ještě dřív, než asi vůbec vzniklo. Více mě v té době zajímali Cikáni, které jsem si fotografoval pro sebe. Zatím jsem s tímto projektem ještě nic neudělal.

Na jednu stranu ty fotografie upadají do zapomnění, na dno čehosi, na druhou stranu mě vlastně dneska baví jako ve starých fotografiích, nějaký jako, že už jsou tam dneska zajímavý věci, s odstupem času je jasně čitelné, co z toho stojí za něco. Takže si mohu říci, že to uspořádám a udělám nějakou velkou výstavu k sedmdesátinám, ale to se ještě uvidí. Říkám, že když bych si mohl vybrat jedno povolání, u kterého bych byl šťastný, pakliže by se tím dalo živit, tak by to byl fotograf. Mě to strašně těší.

Když se ještě vrátím ke skupině Signum, já vlastně netuším, k čemu by taková věc mohla být dobrá, a ani vlastně nevím, jak fungují dneska ty agentury kromě Magna, který má velký renomé, tím pádem si od něj někdo něco objedná. Ale tady to vlastně hodně dobře zafungovalo, protože jsme spojili síly v té mnohosti, že jsme jako věděli, že to zanikne a samozřejmě, kdy byl člověk pilnej, a udělal to a investoval do toho čas i peníze, tak by to jeden fotograf objel asi za půl roku, ale takto jsme bez velkého násilí udělali společnou práci. To si myslím, že je jako dobrý, a teď co dál? Co by člověk měl od takové agentury, jako nevím, buďto nějaký obchodní model, což tenkrát mohlo být možný, že by to mělo víc fotografů, že by to mělo nějakou produkční, která to bude umět nabízet. Ale tím, jak nebyl web, tak vlastně jako, asi bych si představoval produkční, která to bude nabízet časopisům, ale to nebyl náš případ. My jsme to chtěli obchodovat a teďka mi jsme měli hrozně málo společného. Kluci se znali líp, já jsem byl jako fakt na okraji toho celého, já jsem šel do toho novinářského světa, zajímaly mě témata. Pavel Jasanský se pohyboval jako fotograf celý svůj život, tak měl kontakty, renomé, byl to prostě profesionál. Já nebyl, já byl jako velmi na okraji. Možná si mohli myslet, že z tohoto titulu - cyklu Cikánů a fotografií z revoluce, že by ze mě mohl být jako fotograficky někdo, ale já jsem se tím směrem nikdy nevydal. Přišlo něco jiného a začal jsem dělat novinařinu a publicistiku a zakládal jsem prostě reportážní pořady. Tím pádem to pro mě skončilo dřív, než to začalo. Já jsem vždycky preferoval psaní nebo obojí dohromady, to byla hrozně zrychlená doba a já jsem z ničeho začal dělat velký fotograficko - reportážní věci pro Reflex. A hýbalo to věcmi. Ty kluci (Jasanský, Ptáček, Kučera, Dana Kyndrová) mířili k umělecké tvorbě a já jsem filmový režisér. I u cyklu Cikánů mě spíše zajímalo, co ta věc sama říká, mohl jsem o tom natočit dokument, psát reportáž nebo i fotit. Kdežto oni byli umělci, já jsem to inicioval s tím Pavlem a říkali jsme si, že to by bylo bezvadný a myslím, že nic jiného jako předobraz nebylo než to Signum. Zkoušeli jsme se vydat různými cestami a některá prostě nevedla dál.“[35]

35 Zdroj rozhovor s respondentem s Radkem Bajgarem ze dne 9.dubna 2025.

JAROSLAV KUČERA

„Já fotku miloval odmalička," říká Kučera a vzpomíná na svého otce – zapáleného fotoamatéra, který ho k fotografii v podstatě přivedl. Jeho otec fotil celá 40. léta a Kučera si dodnes rád prohlíží jeho pečlivě vedená alba. „Vyvolával si to doma v takové úzké chodbě ve skříni. A tam jsem poprvé viděl, jak se líhne fotka, což muselo pětiletého kluka fascinovat."[36]

„Myslím, že si to pamatuji poměrně přesně. Bylo to koncem roku 1989, a protože jsem viděl Radkovy fotografie z toho zatýkání z toho roku 1989 a potkali a nějak slovo dalo slovo, a že bychom založili skupinu.

V době mého pobytu ve Švýcarsku se Pavel Jasanský s Radkem Bajgarem, Radkem Klímou a s Tomášem Feřtekem (reportérem z Reflexu) se sešli. Pavel Jasanský přišel s názvem Signum, které má podobnost s Magnum, s přídomkem Dílna nezávislé publicistiky. Z toho vyplývalo, že budeme obsahovat jak fotografický tak i publikační, televizní, filmové zaměření.S tímto nápadem jsem nesouzněl a navrhl jsem udělat dvě party. Jedna parta se bude zabývat publicistikou, filmařinou a druhá bude čistě fotografická, jako bylo Magnum. A tak jsme se rozdělili.

S nápadem židovských hřbitovů přišel Radek Bajgar s Pavlem Jasanským. Chtěli jsme tyto hřbitovy dělat na velký formát, aby to mělo krásu. Radek Bajgar vše fotografoval na kinofilm, a měl velice dobré nápady, on to nefotil, jak bych řekl, prvoplánově. Já jsem vše fotografoval na Sinar 9x12.

Rozdělili jsme si Čechy, Moravu na několik dílů díky doktoru Jiřímu Fiedlerovi, který nám poskytl mapu židovských hřbitovů. Věděli jsme o všech židovských hřbitovech a s Jiřím Fiedlerem probíhala oboustranná spolupráce. Na některé hřbitovy bylo nemožné se dostat.

V té době se Radek Bajgar přestal aktivně účastnit, stal se šéfredaktorem Reflexu. Během prvního roku jsme systematicky nafotografovali židovské hřbitovy a následně jsme vytvořili z toho výstavní soubor, který jsme dle potřeby s menšími obměnami vystavovali. A byla tu vize, že se vrhneme do dalšího projektu.

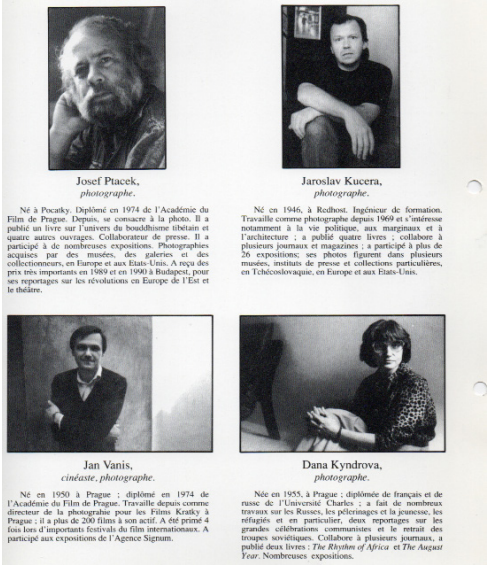

Josef Ptacek,
photographe.

Né à Pocatky. Diplômé en 1974 de l'Académie du Film de Prague. Depuis, se consacre à la photo. Il a publié un livre sur l'univers du bouddhisme tibétain et quatre autres ouvrages. Collaborateur de presse. Il a participé à de nombreuses expositions. Photographies acquises par des musées, des galeries et des collectionneurs, en Europe et aux Etats-Unis. A reçu des prix très importants en 1989 et en 1990 à Budapest, pour ses reportages sur les révolutions en Europe de l'Est et le théâtre.

Jaroslav Kucera,
photographe.

Né en 1946, à Redhost. Ingénieur de formation. Travaille comme photographe depuis 1969 et s'intéresse notamment à la vie politique, aux marginaux et à l'architecture ; a publié quatre livres ; collabore à plusieurs journaux et magazines ; a participé à plus de 26 expositions; ses photos figurent dans plusieurs musées, instituts de presse et collections particulières, en Tchécoslovaquie, en Europe et aux Etats-Unis.

Jan Vanis,
cinéaste, photographe.

Né en 1950 à Prague ; diplômé en 1974 de l'Académie du Film de Prague. Travaille depuis comme directeur de la photographie pour les Films Kratky à Prague ; il a plus de 200 films à son actif. A été primé 4 fois lors d'importants festivals du film internationaux. A participé aux expositions de l'Agence Signum.

Dana Kyndrova,
photographe.

Née en 1955, à Prague ; diplômée de français et de russe de l'Université Charles ; a fait de nombreux travaux sur les Russes, les pélerinages et la jeunesse, les réfugiés et en particulier, deux reportages sur les grandes célébrations communistes et le retrait des troupes soviétiques. Collabore à plusieurs journaux, a publié deux livres : *The Rhythm of Africa* et *The August Year*. Nombreuses expositions.

Chtěli jsme vystavovat po celém světě, být

36 BŘEZINA, David. Jaroslav Kučera – fotograf a kurátor. Teoretická bakalářská práce. Opava: Institut tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě, 2012. Vedoucí práce Vladimír Birgus. Oponent Václav Podestát. Inventární číslo: Bc–452/12.

český Magnum. Ano, to chtělo manažera, který by všechny tyto výstavy zajišťoval. Ano, měli jsme manažera Jirkala, který vedl galerii Foma. Bohužel tato spolupráce nevyšla. Více výstav nám manažersky obstarala Daniela Mrázková (Turín).

Týden Prahy v Jeruzalémě, to zařídila Daniela Mrázková.Zájem o židovské hřbitovy byl veliký a hlavně to bylo na Měsíci fotografie v Paříži. Bylo to rezonující téma, a tak se nám povedlo s ním prorazit. V Mnichově nám například zahajoval výstavu rabín Sidon. Téma devastace židovských hřbitovů v tu dobu oslovilo.[37]

JOSEF PTÁČEK

„S iniciativou vzniku skupiny Signum přišel Radek Bajgar s Tomášem Feřtekem a oni chtěli založit agenturu. Chtěli, abychom byli firma, která bude dodávat na klíč fotografie, texty, reklamu, zkrátka všechno.

Na začátku, kdy ještě Signum nebylo, jsme se domlouvali - Pavel Jasanský, Jarda Kučera a v podstatě já. Potom k tomu přistoupil Jan Vaniš, protože on nám točil profily jako kameraman s Josefem Harvanem. Jan Vaniš stále prohlašoval, že do toho nechce mluvit, protože je fotografem z libosti. Radek Bajgar přišel s tím, že se udělá výstava na téma současný stav židovské kultury v Čechách. Nám se do toho moc nechtělo, protože oni s tím Tomášem Feřtekem měli připravený už textový materiály a měli to nějak nastudované a věděli, o čem by chtěli psát, a kde jsou problémy, kde jsou zanedbané části. Nicméně jsme na to v nějaké zásadní fázi přistoupili. A udělali jsme první výstavu ve Fotochemě.
Při přípravě na výstavu Měsíc fotografie jsem u toho nebyl. V té době jsem byl 4 měsíce v Asii. Pracoval jsem na knížce Svět tibetského buddhismu, a měl jsem známost s dalajlamou, a měl trochu jiný program. Akorát jsem nazvětšoval fotografie a dal jsem je Pavlovi Jasanskému a oni si z nich něco vybrali.

První taková veliká výstava byla v Turíně v roce 1994, ale v tu dobu jsme přemýšleli, co s tím Signem dál. V té době, inspirován Radkem Bajgarem a Tomášem Feřtekem, jsem zakládal agenturu, ale úplně jinou.

37 Zdroj rozhovor s respondentem s Radkem Bajgarem ze dne 9.dubna 2025.

To měla být všeobecně prospěšná společnost, protože já jsem chtěl, aby to Signum mělo nějakou podporu, aby jsme měli vlastně z čeho žít. Tak jsem vymyslel název Alvia, což znamenalo jako všechny cesty.“[38]

DOKUMENTY A ZMÍNKY O SKUPINĚ SIGNUM

V ročníku 1993 časopisu Fotografie vyšel článek o skupině Signum, který napsala Daniela Mrázková. Zde je společenství popisováno.

Citace Pavla Jasanského: „Jsme individualisti, kteří chtějí něco společného dělat.“[39]
„Ten výraz ‚společně dělat‘ však nemusí nutně znamenat třeba společné téma. I když to už v Signu také bylo a zřejmě i budoucnu občas bude. Ten výraz výraz může znamenat i společný názor na funkci živé fotografie, na její společenské uplatňování, na tvorbu duchovního klimatu. Může znamenat touhu po jakési symbioze, spožití. Samozřejmě individualit, neboť výše jmenovaní jimi nesporně jsou.“[40]

38 Zdroj, rozhovor s respondentem s Josefem Ptáčkem 18.května 2025.
39 HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.
40 MRÁZKOVÁ, Daniela. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993,č.4,s.17.

ZÁVĚR

Fotografická skupina Signum vznikla v roce 1990 jako volné sdružení autorů, kteří chtěli reagovat na proměnu společenského i kulturního kontextu po Sametové revoluci. Její členové byli spojeni nejen osobními vazbami, ale především snahou o hlubší výpověď prostřednictvím fotografie. Vizuální jazyk, s kterým pracovali, se vyznačoval individuální hloubkou, konceptuálním zaměřením, a často existenciálním tónem. Signum představovalo na české fotografické scéně svébytný proud, který se pohyboval mezi dokumentem, subjektivní fotografií a filozoficky laděnou obrazovou výpovědí.
Jedním z hlavních rysů skupiny byla reflexe identity, paměti a prostoru. Členové často zkoumali vztah člověka k času. Fotografie nebyla pro ně pouze záznamem skutečnosti, ale nástrojem myšlení, prostředkem vizuální meditace.

Významnou roli hrála černobílá fotografie, často jemně inscenovaná, někdy na hranici abstrakce, ale vždy hluboce promyšlená.
Skupina se nikdy neprofilovala jako dogmatické hnutí s jednotným stylem. Naopak respektovala různost přístupů a individualitu svých členů. To jí však neubralo na celistvosti. Právě v této pestrosti se odrážela její vnitřní soudržnost. Téma duchovního přesahu, melancholie, času a ticha byly spojujícími prvky, které procházely tvorbou napříč pracemi autorů.

Významná byla také výstavní činnost skupiny Signum. Již od počátku se členové snažili uvádět svá díla do souvislostí, které přesahovaly běžné prezentace fotografií. Výstavy měly často kurátorsky promyšlenou strukturu.

Šlo jim o celkový zážitek, ne o pouhé vystavení jednotlivých snímků. V tomto směru přispěli k obohacení způsobu, jakým se fotografie vnímají – jako součást širší kulturní a intelektuální výpovědi.

Skupina Signum se postupně rozpadla v průběhu prvního desetiletí 21. století, částečně i proto, že mnozí její členové se dále rozvíjeli samostatně, učili na vysokých školách, publikovali a vystavovali samostatně. Přesto zůstává její přínos pro českou fotografii nepřehlédnutelný. V době, kdy se fotografie často utápěla mezi technikou, efektem a estetickým pozlátkem, skupina Signum nabídla protipól – klidnou, tichou, ale hlubokou vizuální výpověď.

Celkově lze Signum vnímat jako specifickou, výtvarně i duchovně orientovanou platformu, která ukázala, že fotografie může být prostředkem kontemplace, cesty k sobě i výpovědí o světě, který není vždy viditelný na první pohled. Jejich tvorba zůstává živým svědectvím o tom, jak lze spojit vizualitu s myšlenkou a jak obraz může nést význam daleko za hranice své hmotné podoby.

V současné době Signum nevykazuje činnost. Původně vzniklo jako družstvo, aby si autoři na počátku 90. let suplovali umělecké komise a mohli si tak sami schvalovat práce pro firmy. Činnost firmy jako takové ale členové oficiálně nikdy neukončili. Bohužel se od začátku projevovaly rozpory v tom, kam by seskupení vlastně mělo směřovat.

Jaroslav Kučera se chtěl soustředit čistě na fotografii. Radek Bajgar zejména prosazoval širší záběr, že by se agentura měla rozkročit i do dokumentárních filmů či televize. Kolem roku 1991 Radek Bajgar se skupinou příliš nekooperoval.

Pracovní aktivity dílny Signum, jsou dnes vícemeně individuální. Ideje společných projektů ztroskotaly na nedostatku finančních prostředků. Kolektivní aktivitity stagnovaly.

UŽITÁ LITERATURA

BAJGAR, Radek. Cimetières juifs de Bohême, Moravie et Silésie. Paris: Musée d'Art et d'Histoire du Judaisme, 1992.

BIRGUS, Vladimír, MLČOCH, Jan. Česká fotografie 20. století. Praha: KANT, 2010. ISBN 978-80-7437-026-7.

BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-0535-9.

BIRGUS, Vladimír, VOJTĚCHOVSKÝ, Miroslav. Česká fotografie 90. let. Praha: KANT, 1998. ISBN 80-86217-00-0.

BLAŽEK, Bohuslav. Rukopis, 8. února 1996

BŘEZINA, David. Jaroslav Kučera – fotograf a kurátor. Opava: Institut tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě, 2012. Vedoucí teoretické bakalářské práce Vladimír Birgus. Inventární číslo: Bc–452/12.

JASANSKÁ, Lenka, JASANSKÝ, Lukáš, VANČÁT, Pavel (eds.). Pavel Jasanský 1938–2021. Praha: Archiv výtvarného umění, Galerie hlavního města Prahy, 2024. ISBN 978-80-909168-0-7 (Archiv výtvarného umění), ISBN 978-80-7010-207-7 (Galerie hlavního města Prahy).

KOLEKTIV autorů. Encyklopedie českých a slovenských fotografů. Praha: ASCO, 1993. ISBN 80-7046-018-0.

MRÁZKOVÁ, Daniela. Signum. Dílna nezávislé publicistiky. Fotografie, 1993, č. 4, s. 17–32.

Skupina Signum: Člověk a zvíře. Dotyk, 1995, s. 11-14.

ŠIBÍK, Jan. Pražská kultura v Jeruzalémě. Reflex, 1994, č. 46, s. 76.

WÁGNER, Martin. Dana Kyndrová. Opava: Institut tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě, 2010. Vedoucí teoretické bakalářské práce Vladimír Birgus.

TV FILM

HARVAN, Josef, VANIŠ, Jan. Skupina SIGNUM. Praha: Česká televize, 1994.

Internetové zdroje:

https://www.pametnaroda.cz/cs/ptacek-josef-20240208-0
https://www.jaroslavkucera.com/cs/o-mne.html
https://www.csfd.cz/tvurce/122266-radek-bajgar/prehled/
https://www.dox.cz/program/pavel-jasansky-vytvarnici-a-podepsane
https://www.magnumphotos.com/about-magnum/history/
https://www.czechency.org/slovnik/PARONYMIE Czechency.cz

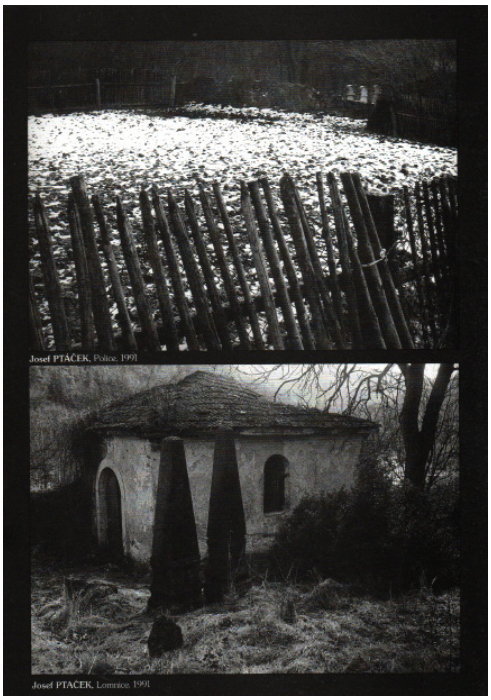

Josef Ptáček, Police, 1991
Josef Ptáček, Lomnice, 1991

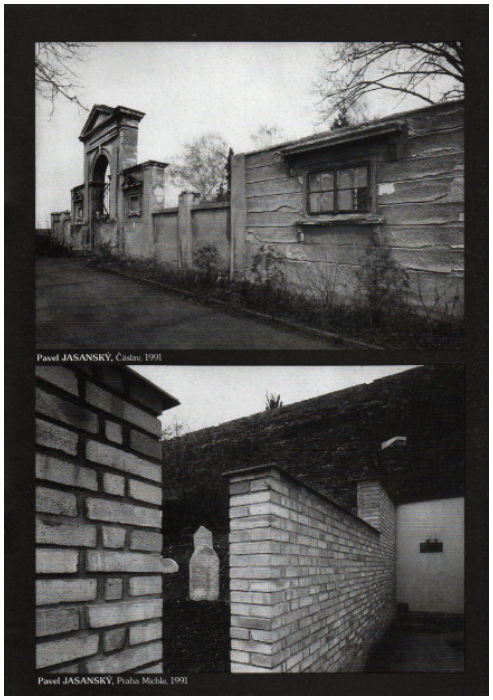

Pavel Jasanský, Čáslav, 1991
Pavel Jasanský, Praha Michle, 1991

Jaroslav Kučera, Tučapy, 1991

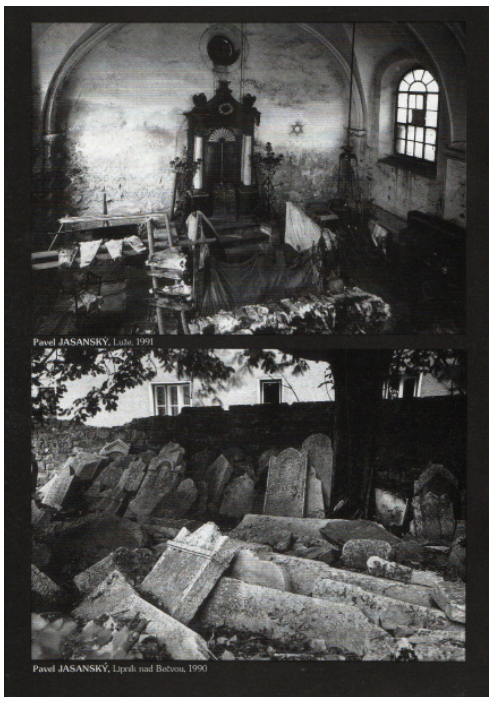

Pavel Jasanský, Luže, 1991
Pavel Jasanský, Lipník nad Bečvou, 1991

Jaroslav Kučera, Jevíčko, 1991

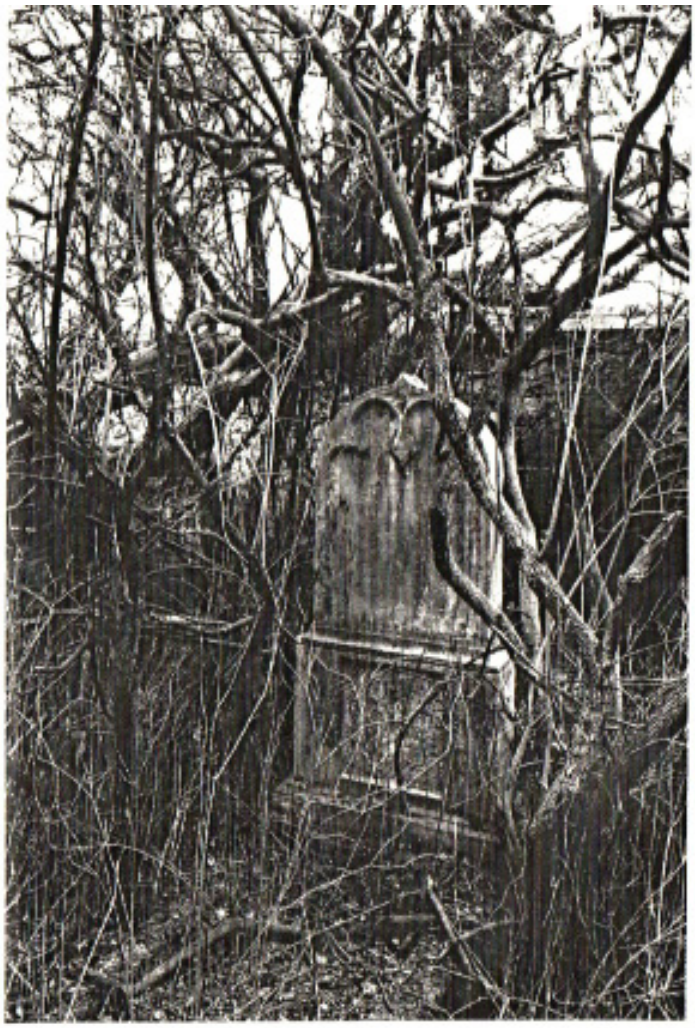

JEWISH CEMETERIES IN BOHEMIA, MORAVIA, AND SILESIA

Photography exhibit by:

JAROSLAV KUCERA

Temple Emanuel
51 Grape St.
Denver, CO

Phone 388-4013

Jan. 14 - Feb. 18, 1994

organized by Eva Keleti

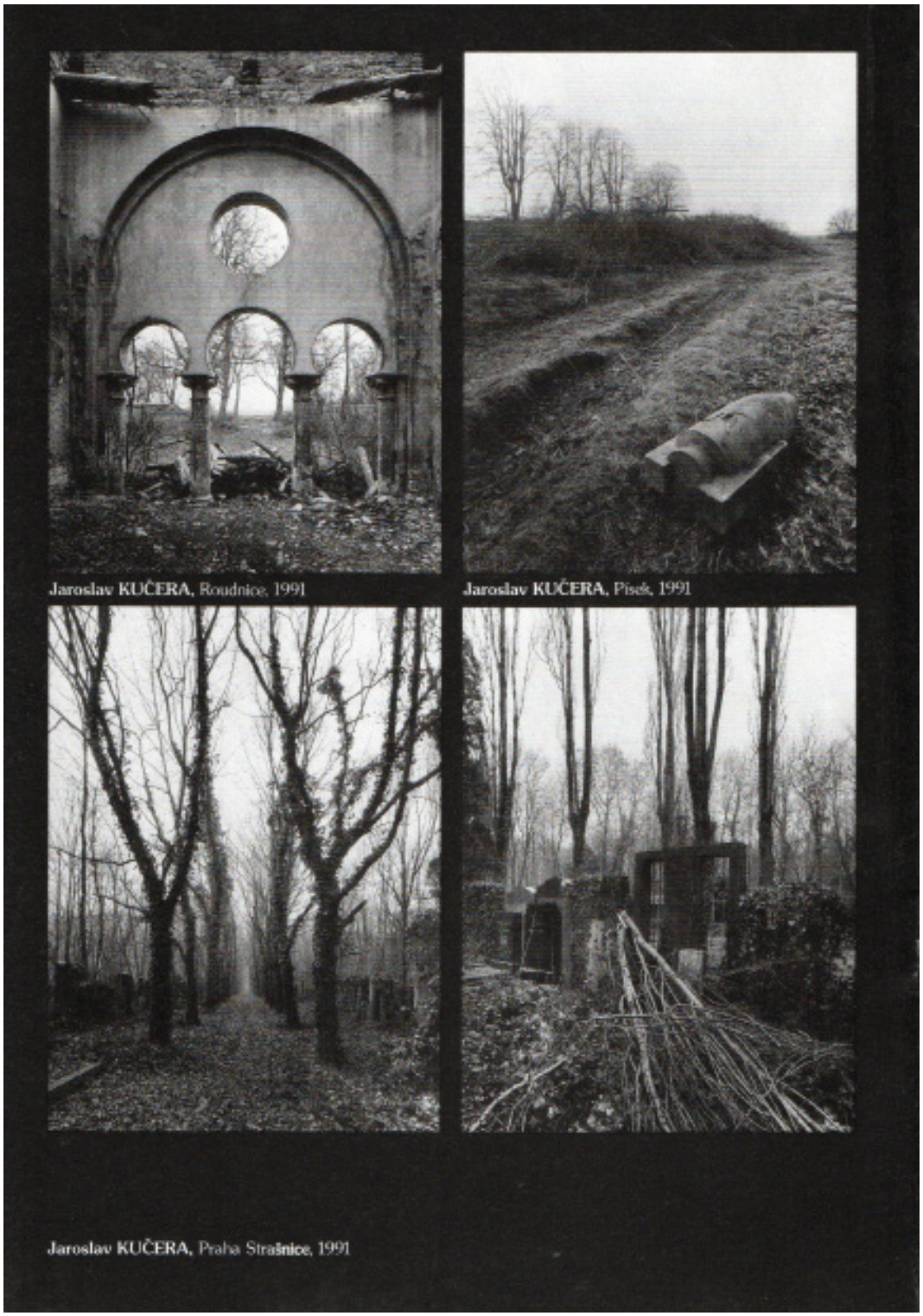

Jaroslav Kučera, Roudnice 1991
Jaroslav Kučera, Písek 1991
Jaroslav Kučera, Praha Strašnice 1991

Dana Kyndrová, Šáfov, 1993

JMENNÝ REJSTŘÍK

B

Bajgar Radek 7,15,17,19,21,39,41,45, 47,57,87,93,95,97,103,105
Becher Peter 57,63
Birgus Vladimír 17,19,23,25,51,95
Blažek Bohuslav 67, 105
Boček Radek 17
Brok Jiří 45
Brod Max 51

C

Capa Robert 19
Cartier-Bresson Henri 19

Č

Čapková Gabina 67
Čejka Jaromír 67

D

D'Alessandro Luisella 61
Dias Pavel 17
Dubček Alexander 37
Durczak Ondřej 3

F

Fárová Anna 17
Ferdinand I. 49
Feřtek Tomáš 15,95,97
Fiedler Jiří 45,95
Freud Sigmund 51

G

Gans David 49

H

Hajek Otto Herbert 57
Harvan Josef 13,27,29,41,61,63,79,83,87, 87,97,99,105
Havel Václav 37
Hitler, Adolf 51
Hník Josef 67
Hochová Dagmar 67
Horníčková Daniela 67
Husserl Edmund 51

J

Jasanský Pavel 7,15,19,21,23,41,45, 57,71,85,87,91,93,95,97,99,105,107
Jílková Vlasta 17
Josef II 49

K

Kafka Franz 51
Kepler Johannes 49
Klíma Radek 95
Koudelka, Josef 19
Kučera Jaroslav 7,15,19,23,25,45,53, 41,,51,57,63,65,75,79,87,93,95,97, 103,107,109,113
Kyndrová Dana 7,9,15,19,25,45,47,53, 57,65,67,83,87,89,93,105,115

L

Löw Rabi 49
Lukas Jan 45
Luce Henry 37

M

Maftei Liliana 23
Meisl Mordechai 13
Moucha Josef 3
Mrázková Daniela 63,97,99,105,115

N

Najbrt Aleš 17

P

Pilař Radek 17
Platz Josef 13
Podestát Václav 23,95
Ptáček Josef 7,15,19,27,45,49,57,63,67,71,79, 89,91,93,97,99,107

R

Remeš Vladimír 61
Rilke Rainer Maria 51
Rodger George 19

T

Terezie Marie 49
Tycho de Brahe 49

V

Vaniš Jan 7,9,13,15,19,27,29,41,45,49,57,61,
63,79,83,87,97,99,105

W

Wágner Martin 25,105

Dita Valachová
Dílna nezávislé publicistiky SIGNUM
SLEZKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
institut tvůrčí fotografie
Opava 2025
Vedoucí práce: doc.Mgr.Josef Moucha
Oponent: MgA.Mgr.Ondřej Durczak, Ph.D.
Počet normostran: 40
Celkový počet znaků včetně mezer: 73 722